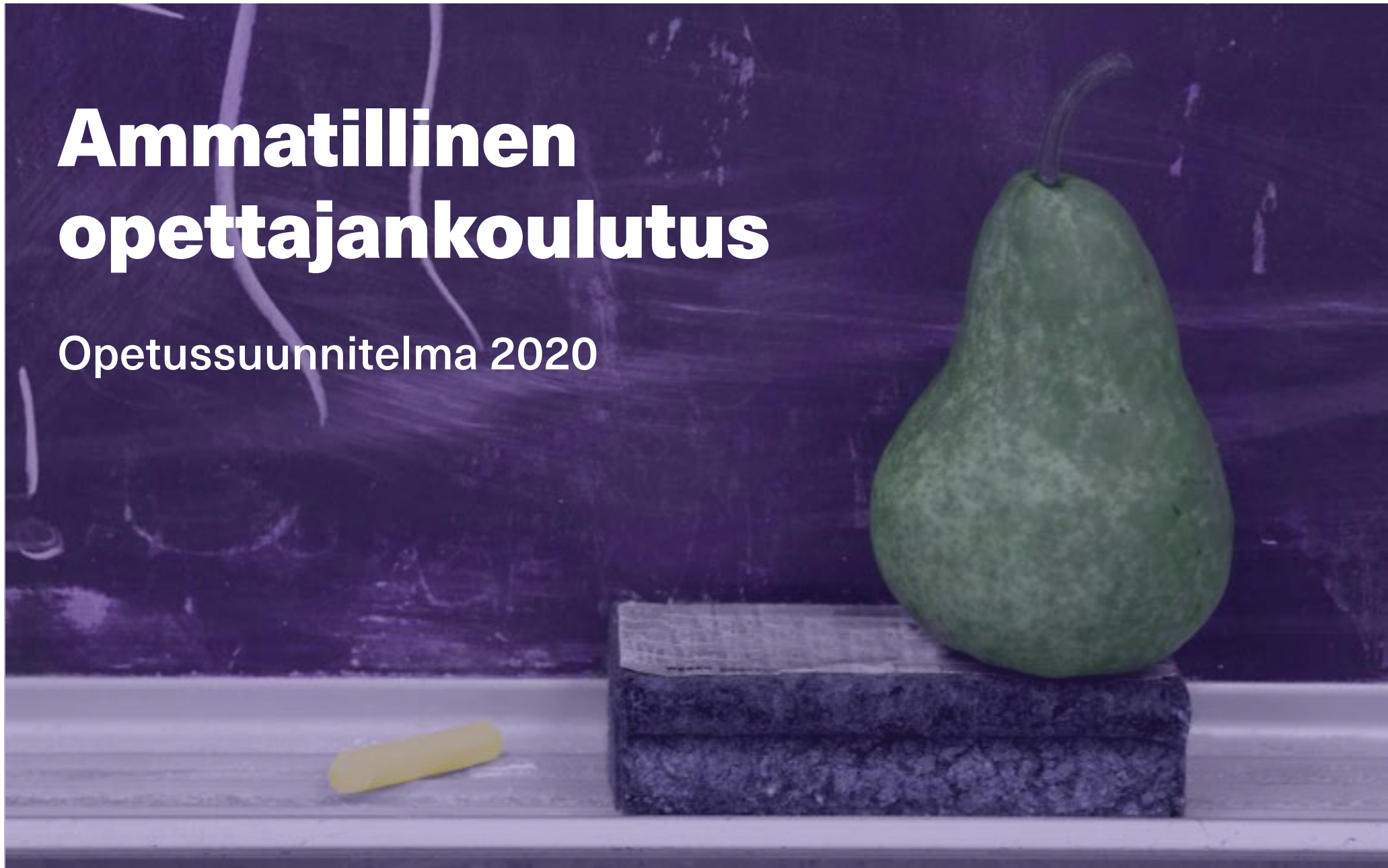

Ammatillinen opettajankoulutus

Opetussuunnitelma 2020

Sisällys

Opetussuunnitelma 2020 / Ammatillinen opettajankoulutus	
TAMK Ammatillisessa opettajakorkeakoulussa	3
Johdanto	4
1 Opettajankoulutuksen rakenne	5
1.1 Ammatillisen opettajan ydinosaaminen	5
1.2 Opettajankoulutuksen tavoitteet ja sisällöt	8
2 Opintokokonaisuudet	11
2.1 Opintokokonaisuus 1	11
2.2 Opintokokonaisuus 2	20
2.3 Opintokokonaisuus 3	31
3 Valinnaiset pedagogiset opinnot	40
4 Opiskelun periaatteet	40
4.1 Osallistava pedagogiikka ja autenttinen oppiminen arvioinnin pohjana	41
4.2 Henkilökohtainen opintosuunnitelma (hops)	44
4.3 Henkilökohtaistaminen opettajaopinnoissa	46
5 Osallistava opetussuunnitelma	48
5.1 Ihmis-, tieto- ja oppimiskäsitys	48
5.2 Identiteettityö ja tarinallisuus	51
5.3 Kohti laaja-alaista asiantuntijuutta	53

TAMK Ammatillisessa opettajakorkeakoulussa

Hyvä opettajaopiskelija,

Lämpimästi tervetuloa ammatillisiin opettajaopintoihin Tampereen ammattikorkeakouluun. Olet aloittamassa mielenkiintoista matkaa oman ammatillisen kasvusi tiellä kohti osaavaa opettajuutta. Matkallasi mukana ovat paitsi toiset opettajaopiskelijat, myös opettajamme, muu henkilökuntamme, ohjaava opettajasi ja työyhteisösi sekä muut opintoihisi liittyvät tahot.

Opettajuuteen kasvaminen on jatkuva prosessi. Opettajana et koskaan tule valmiiksi, mutta voit jatkuvasti kasvaa. Ammatillinen opettajankoulutus antaa sinulle eväitä oman henkilökohtaisen opettajaidentiteettisi löytämiseen ja opettajana kasvamiseen. Opettajan työ on oman persoonan peliin laittamista. Opettajan työssä kehittyminen on samalla myös ihmisenä kehittymistä. Tietoisesti opetamme, mitä tiedämme; tiedostamattamme opetamme, kuka olemme (Hamachek, 1999).

Tampereen ammattikorkeakoulun Ammatillisessa opettajan-koulutuksessa tuetaan opettajaksi aikovia ja opettajana jo toimivia innostavien oppimiskokemusten hankkimiseen ja saamiseen osallistavalla pedagogiikalla ja opetussuunnitelmalla. Osallistava pedagogiikka perustuu reflektiiviselle, tutkivalle, kehittäväälle ja yrittäjämäiselle työotteelle. Osallistava pedagogiikka mahdollistaa monenlaisten aktivoivien, tutkivien ja ongelma- ja ilmiölähtöisten pedagogisten mallien ja menetelmien käyttämisen. Sinun on mahdollista integroida omaa kokemustasi, tietojasi ja teoriaopintoja ja muodostaa näin uutta osaamista jota voit jalostaa edelleen pienryhmätyöskentelyssä. Opit arvioimaan ja poh-

timaan omaa toimintaasi ja niitä tekijöitä, jotka ohjaavat valintojasi, toimintaasi ja oppimistasi.

Opettajan työ on siirtynyt luokkahuoneessa tapahtuvasta opetuksesta vahvasti oppimisprosessin ohjaamisen suuntaan. Opetusta ja ohjaamista tehdään ajasta ja paikasta riippumatta erilaisissa ympäristöissä ja verkostoissa. Muutos näkyy myös oppimisympäristökäsitteessä ja opettajan ja opiskelijan muuttuneissa rooleissa. Opinnoissasi tulet hyödyntämään opettajaopiskelijakollegoidesi ja pedagogiikan asiantuntijoiden lisäksi digitaalisen maailman yhteisöllisiä työkaluja ja oppimisympäristöjä sekä näkemään opettajan työn merkitystä osana yhteiskunnan muutosta. Kevään 2020 poikkeuksellinen tilanne koronapandemian johdosta konkretisoi näitä asioita ja toi esiin, miten olennaista opettajan työssä on hyödyntää digitaalisia työkaluja ja muuttaa opetustaan tarvittaessa nopeasti.

Toivon, että opettajaopintosi toimivat mielenkiintoisena matkana kohti ammatillista opettajuutta ja pedagogian asiantuntijuutta. Toivon myös, että tulevana opettajana ymmärrät osallistavan toimintatavan merkityksen ja haluat aktiivisesti jakaa ja kehittää osaamistasi ja edistää yhteisöllistä toimintaa organisaatiossasi ja muissa ammatillisissa verkostoissasi.

Kaisa-Leena Ahlroth, osaamispäällikkö

Johdanto

Ammatillinen opettajankoulutus antaa pedagogisen kelpoisuuden toimia opettajana ammatillisen toisen asteen oppilaitoksissa, ammattikorkeakouluissa, vapaassa sivistystyössä sekä yleissivistävässä koulutuksessa. Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista (1129/2014). Koulutus on opettajien kelpoisuusvaatimusasetuksessa mainittu ”opettajan pedagogiset opinnot”. Opintojen suorittaminen antaa henkilölle oikeuden käyttää lyhennettä AmO (ammatillinen opettaja).

Opiskelijan taustatutkinto ja työkokemus määrittää sen, minkä substanssialan opettajaksi ja mille kouluasteelle hän on kelpoinen. Lisäksi koulutus antaa valmiuksia toimia esimerkiksi koulutusviennissä, henkilöstön kehittäjänä tai erilaisissa ohjaustehtävissä.

Koulutus koostuu ammattipedagogisista opinnoista, kasvatustieteellisistä perusopinnoista, opetusharjoittelusta ja muista opinnoista (valinnaiset pedagogiset opinnot). Opintokokonaisuudet ovat 1) Monimuotoiset oppimisympäristöt, 2) Ohjauksellinen opettajuus ja 3) Kehittyvä opettajuus. Opettajankoulutuksessa opettajaopiskelija laajentaa ja syventää osaamistaan arviointiin, opetukseen ja ohjaamiseen, kumppanuuteen, kulttuurisuuteen sekä hyvinvointiin liittyvässä osaamisessa. Ne edustavat opettajan työn moniulotteisuutta sekä käsitystä opettajan työn muutoksesta kohti ohjauksellista ja yhteisöllistä opettajuutta.

Yhteiskunnassa ja työelämässä tapahtuneet muutokset sekä informaation määrän nopea lisääntyminen ovat johtaneet myös koulutusjärjestelmän uuteen tilanteeseen. Amatillisten oppilaitosten ja ammatti-

korkeakoulujen on valmistettava opiskelijaa siihen, että hän osaa kohdata jatkuvasti uusia tilanteita, kehitellä uudenlaisia toimintatapoja ja ylittää vallitsevia käytänteitä sekä toimia oman osaamisensa rajoilla. Opettajankaan työssä ei riitä kerran hankittujen taitojen rutiininomainen soveltaminen ja ongelmien minimoiminen, vaan opettajan tulee pyrkiä jo hankitun tiedon ja taidon syventämiseen ja uudistamiseen. Erilaisissa toimintaympäristöissä tapahtuva yhteistoiminta, toiminnan kehittäminen ja uuden luominen ovat taitoja, jotka asettavat haasteita myös ammatilliselle opettajankoulutukselle.

Päämäärämme on osallistaa sekä opettajaopiskelijoita että heidän työyhteisöjään innostavien oppimiskokemusten hankkimiseen. Perimmäisenä tavoitteenahan niin opetussuunnitelmalla kuin sen mukaisella opetustyölläkin on tukea sisältöjen, menetelmien ja koko toimintakulttuurimme kautta opettajaopiskelijan identiteetin kasvua opettajaopiskelijana ja opettajana.

Tämän opetussuunnitelman luvuissa 1–3 on esitelty opettajankoulutuksen kokonaisuus. Sieltä löytyvät kuvaukset ydinosaamisesta, opintokokonaisuuksista ja opintojaksoista. Näistä luvuista löytyy vastauksia kysymykseen ”Mitä tavoitteita ja sisältöjä opettajankoulutukseen kuuluu?”.

Luvussa 4 kerrotaan keskeisistä opiskeluun liittyvistä käytänteistä. Nämä antavat vastauksia kysymykseen ”Miten opettajankoulutuksessa tuetaan oppimista ja osaamista?”.

Luvussa 5 esitellään opettajankoulutuksen teoreettinen tausta. Täältä löytyy vastauksia kysymykseen ”Miksi osallistava pedagogiikka sopii opettajankoulutuksen pedagogis-filosofiseksi perustaksi?”.

1 Opettajankoulutuksen rakenne

1.1 Amatillisen opettajan ydinosaamien

Valtioneuvoston asetuksessa ammattikorkeakouluista (1129/2014) säädetään ammatillisen opettajankoulutuksen laajuudeksi 60 opintopistettä. Amatillisiin opettajankoulutusopintoihin kuuluu sen mukaan kasvatustieteellisiä perusopintoja, ammattipedagogisia opintoja, opetusharjoittelua sekä muita opintoja. Tampereen ammattikorkeakoulussa (TAMK) opettajankoulutus muodostaa kokonaisuuden, jossa ammattipedagogiset opinnot, opettajaharjoittelu, kasvatustieteen opinnot sekä valinnaiset pedagogiset opinnot ovat kiinteästi yhteydessä toisiinsa.

Amatillinen opettajankoulutus tukee oppimisen ohjaajana ja kasvattajana kehittymistä sekä työyhteisön ja yhteiskunnan jäsenenä toimimista. Opettajankoulutuksen perustana on ihmis-, tieto- ja oppimiskäsitys, jossa painotetaan opettajaopiskelijan omaa aktiivisuutta, yhteistä tiedon tuottamista ja arviointia sekä uusien toimintamallien kehittämistä (ks. luku 5). Tällaisesta reflektiivisestä, tutkivasta, kehitävästä ja yrittäjämäisestä työotteesta käytetään nimitystä osallistava pedagogiikka.

Osallistavan pedagogiikan keskiössä on opettajaopiskelijan identiteettityön tukeminen. Taitavaksi opettajaksi kasvamisessa onkin ky-symys ennen kaikkea identiteetin rakentumisesta. Identiteetti tarkoittaa erilaisia merkityksiä, joita henkilöt voivat liittää itseensä, tai toisten heihin liittämiä merkityksiä.

Keskeistä identiteetin muotoutumisessa on, että

- ihmisellä on useita identiteettejä
- identiteetit muuttuvat ja niitä tuotetaan jatkuvasti vuorovaikutuksessa muiden kanssa
- identiteetti muotoutuu ja rakentuu uudelleen muun muassa tarinoiden avulla.

Opettajan identiteetti tarkoittaa henkilön elämänhistoriaan perustuva käsitystä itsestä ammatillisena toimijana. Se sisältää opettajana olemista koskevat uskomukset, mielenkiinnon kohteet, arvot, tavoitteet, tulevaisuuden päämäärät sekä näkemykset siitä, mihin hän kokee kuuluvansa. Opettajaopiskelijan identiteettityössä on kyse vuorovaikutteisesta prosessista hänen itsensä ja niiden yhteisöjen välillä, joissa hän toimii.

Opettajankoulutuksen aikana opettajaopiskelija laajentaa ja syventää osaamistaan arviointiin, opetukseen ja ohjaamiseen, kumppanuuteen, kulttuurisuuteen ja hyvinvointiin kuuluvassa osaamisessa. Nämä viisi ydinosaa-alueita edustavat opettajan työn moniulotteisuutta sekä käsitystä opettajan työn muutoksesta kohti ohjauksellista ja yhteisöllistä opettajuutta. Kaikkiin osaamisalueisiin kuuluu opettajan työn eettisten periaatteiden ja arvokysymysten pohtiminen ja perusteleminen, eettisesti vastuullinen toiminta erilaisissa ympäristöissä sekä vastuun ottaminen opiskelijoiden identiteettityön tukemisesta ja ammattiin kasvattamisesta omalla koulutusallalla.

Arviointiosaamiseen kuuluu opiskelijoiden ja opiskelijaryhmien oppimisen ja osaamisen arviointi erilaisissa oppimisympäristöissä ja opiskeluprosessin eri vaiheissa. Opettajan pitää osata arvioida omaa toimintaansa erilaisten yhteisöjen sekä myös opiskelijaryhmän ja sidosryhmien jäsenenä. Keskeinen osa opettajan työtä on myös opintojen,

opetussuunnitelman ja oppilaitoksen toimintaprosessien työelämävastaavuuden arvioiminen ja lisääminen. Tiedon hankkimisen ja käsittelyn sekä kriittisen arvioinnin taidot erilaisissa oppimisympäristöissä ovat myös osa ammatillisen opettajan työtä.

Kulttuuriosaaminen tarkoittaa opiskelijoiden elämäntilanteen, erilaisten työelämään ja omaan koulutusalaan liittyvien kulttuuristen tekijöiden sekä kansainvälisyyden merkityksen tunnistamista ja hyödyntämistä. Opiskelijälähtöisyyden toteutuminen edellyttää opiskelijoiden ja opiskelijaryhmien moninaisuuden hyödyntämistä oppimisessa. Oman organisaation ja erilaisten oppimisympäristöjen toimintakulttuurien tunnistaminen, arviointi ja kehittäminen ovat osa kulttuuriosaamista. Opettajan on tärkeää tunnistaa oppilaitoksen toiminta osana suomalaista ja kansainvälistä koulutuksen kontekstia.

Opetus- ja ohjaamisaamiseen sisältyy monenlaisten opiskelijoiden ja opiskelijaryhmien oppimista tukevien prosessien suunnittelu, toteutus, ohjaaminen ja arviointi. Ohjaamisessa korostuu opiskelijoiden ja opiskelijaryhmien oppimista, työskentelyä ja ongelmanratkaisutaitojen kehittymistä tukeva vuorovaikutus. Tähän kuuluu myös tieto- ja viestintäteknologian käyttö ja virtuaalisissa oppimisympäristöissä toimiminen. Opettajan pitää osata arvioida ja kehittää oppimista tukevia ja ohjaamisen kannalta tarkoituksenmukaisia ympäristöjä. Opettaja tarvitsee myös tietoa opettajan toimintaa ohjaavista laeista, asetuksista ja ohjeista sekä käsitystä siitä, miten opettaja toimii myös yhteiskunnallisena vaikuttajana.

Kumppanuusosaaminen tarkoittaa vastuullista yhteisöjen, verkostojen ja sidosryhmien jäsenenä toimimista. Opiskelijoiden ja opiskelijaryhmien kanssa tämä ilmenee oppimiskumppanuuden toteutumisena, oppilaitoksen tasolla tiimi- ja ryhmätoiminnan taitoina sekä työelämäsuuntautuneena kehittämisenä. Verkostomainen toimintatapa edellyttää jaetun ja hajautuneen asiantuntijuuden toteutumista opettajan harjoittamassa yhteistyössä, joka ylittää myös oppilaitoksen rajat.

Hyvinvointiosaamisessa on keskeistä oppimis- ja toimintaympäristöjen turvallisuutta ja terveellisuutta edistävä toiminta. Itsestään huolehtiminen, itsensä johtaminen ja itsensä kehittäminen sekä toisista välittäminen ja toisen hyvinvoinnin tukeminen auttavat sekä yksilöllisen että yhteisöllisen hyvinvoinnin toteutumisessa. Hyvinvointiosaamisen lähtökohtana on oppijälähtöinen suunnittelu sekä hyvinvointia aiheuttavien ja sitä vähentävien tekijöiden tunnistaminen erilaisissa toimintaympäristöissä.

KUVIO 1. Ammatillisen opettajankoulutuksen rakenne

1.2 Opettajankoulutuksen tavoitteet ja sisällöt

Ammatillinen opettajankoulutus (60 op) koostuu kolmesta laajasta opintokokonaisuudesta sekä valinnaisista pedagogisista opinnoista (ks. kuvio 2).

Opintokokonaisuudessa ”Monimuotoiset oppimisympäristöt” (15 op) kehitetään erilaisten toimintaympäristöjen arviointiin ja oppilaitosorganisaation jäsenenä toimimiseen liittyvää osaamista.

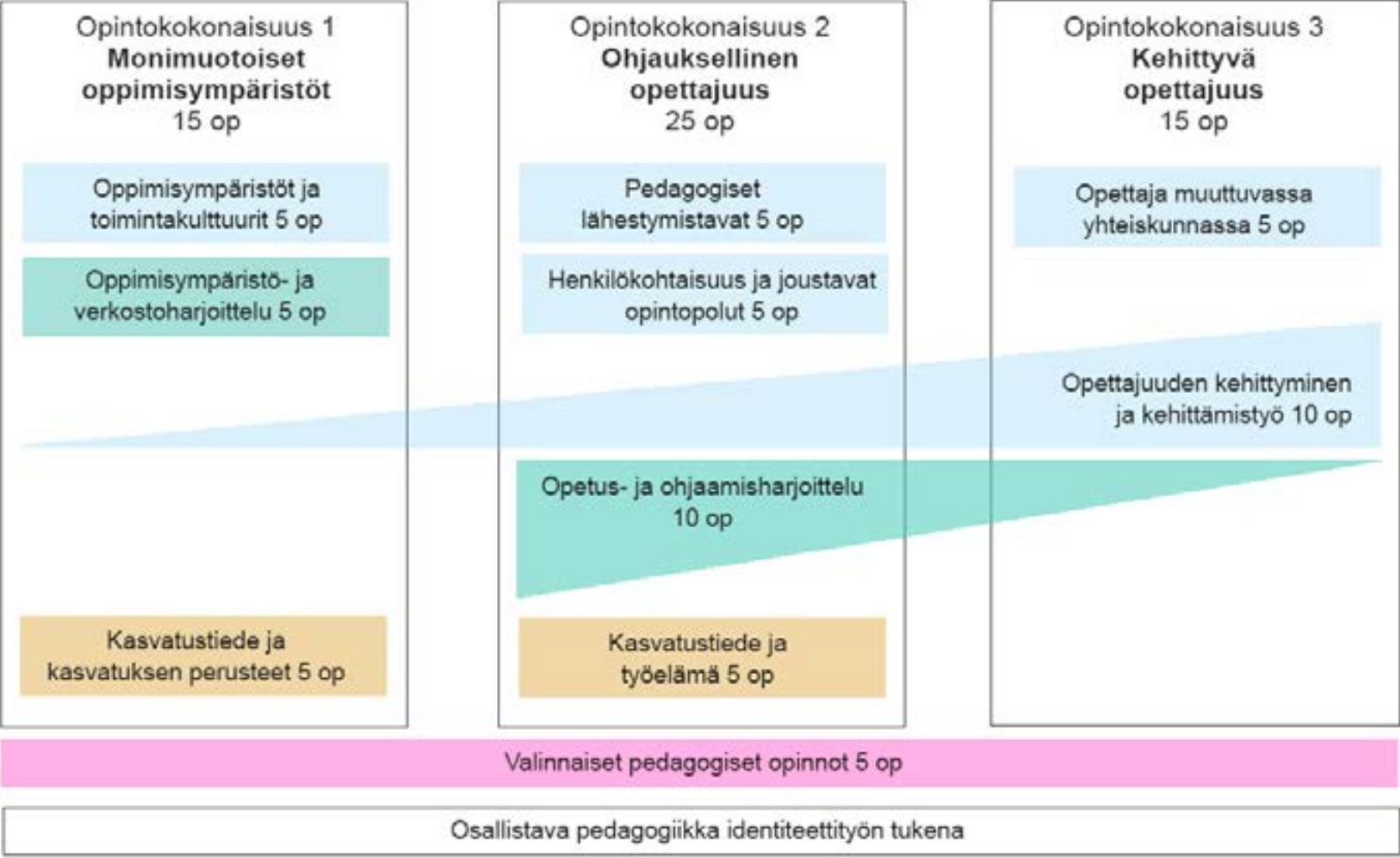
Opintokokonaisuudessa ”Ohjauksellinen opettajuus” (25 op) keskittyy pedagogisiin kysymyksiin sekä oppimista tukevien prosessien tunnistamiseen ja toteuttamiseen liittyvään osaamiseen.

Opintokokonaisuudessa ”Kehittyvä opettajuus” (15 op) kehitetään opettajan toiminnan yhteiskunnallisen merkityksen arviointiin ja yhteisöjen ja verkostojen jäsenenä toimimiseen liittyvää osaamista sekä suuntaudutaan opettajan työn, ammatillisen koulutuksen ja oman koulutusalan tulevaisuuteen. Lisäksi siinä viimeistellään oman opettajuuden kasvua ja kehittymistä kuvaava portfolio.

Valinnaiset pedagogiset opinnot (5 op) ovat opettajaopiskelijan opettajuuden rakentumista tukevia opintoja, joissa hänelle tarjoutuu tilaisuus painottaa oman kiinnostuksensa kohteita. Opinnot laajentavat tai syventävät näiden alueiden pedagogista osaamista.

Kasvatustieteen opinnot (10 op)

Kasvatustieteen opintojen tavoitteena on lisätä opettajan työn ilmiöiden ymmärtämistä. Kasvatustieteellisen tiedon avulla opiskelija osaa kuvailla, jäsentää, arvioida ja perustella opettajan työn ilmiöitä kasvatustieteen käsitteiden ja teorioiden avulla. Kasvatustieteen opinnoissa on kaksi opintojaksoa: Kasvatustiede ja kasvatuksen perusteet (5 op) sekä Kasvatustiede ja työelämä (5 op).

KUVIO 2. Ammatillisen opettajankoulutuksen sisällöt

Opettajaharjoittelu (15 op)

Ammatillisen opettajan työ on kasvattamista, verkostoitumista, kehittämistä, yhteisöllisyyttä sekä yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista. Uudistuva opettajuus sisältää siis paljon muutakin kuin perinteistä luokkaopetusta. Opettajan työ laaja-alastuu ja monipuolistuu jatkuvasti ja siksi on tärkeää tutustua opettajan työn erilaisiin muotoihin ja osa-alueisiin. Lisäohjeistuksia opettajaharjoitteluun löytyy Moodlesta yhteisestä 20AO-pohjasta.

Opettajaharjoittelu koostuu kahdesta opintojaksosta: Oppimisympäristö- ja verkostoharjoittelu (5 op) sekä Opetus- ja ohjaamisharjoittelu (10 op). Opettajaharjoittelun opintojaksot yhdistävät kunkin opintokokonaisuuden teoriaa ja käytäntöä. Tämän vuoksi opettajaharjoittelussa tarkastellaan asioita, joita käsitellään opintokokonaisuuden muissa opintojaksoissa.

Opettajaharjoittelun opintojaksoihin sisältyy

- harjoittelusuunnitelman laatimista
- tutustumista erilaisiin oppimistilanteisiin, opiskelijoihin, oppimisympäristöihin, työyhteisöihin ja verkostoihin
- opettajana ja ohjaajana toimimista
- työskentelyä TAOKin ohjaavan opettajan ohjauksessa
- pienryhmätyöskentelyä
- yhteenveto omasta oppimisesta.

Opettajaharjoittelun aiheita käsitellään kunkin opintokokonaisuuden kuluessa omassa opiskelijaryhmässä. Kuten muistakin opinnoista, opettajaopiskelija kerää siitä aineistoa portfolioonsa.

Opiskelun toteutustapa

Opinnoissa käytetään lähiopetuksen/ohjauksen ohella myös verkko-ohjausta/opetusta. Verkkoryhmät työskentelevät pääasiassa verkko-oppimisympäristössä.

Opettajaopiskelijan odotetaan osallistuvan itsenäisen työskentelyn lisäksi pienryhmätyöskentelyyn sekä esimerkiksi oman opiskelijaryhmänsä työskentelyyn. Itsenäisen etätyöskentelyn osuus opinnoissa on merkittävä. Verkko-oppimisympäristönä on pääasiassa Moodle.

Identiteettityö

Opettajankoulutuksen ydinprosessi on identiteettityö. Identiteettityö alkaa henkilökohtaisen opintosuunnitelman (HOPS) laatimisella. HOPSin laatimisen ensi askel on puolestaan opettajankoulutuksen ennakkotehtävä. Osallistavassa pedagogiikassa on identiteettityötä tukeva toiminta läsnä koko ajan, mutta erityisesti jokaisen opintokokonaisuuden lopussa opettajaopiskelijat arvioivat sekä itsenäisesti että yhdessä omaa oppimistaan ja osaamistaan sekä suunnittelevat, miten opittua voi käyttää opintojen jatkuessa. He myös etsivät ja tuottavat näkökulmia ja lähestymistapoja, joiden avulla voi toimia erilaisissa oppimis- ja toimintaympäristöissä.

Identiteettityön ja osaamisen konkretisoimiseksi opintojen aikana tehdään omaa opettajuutta kuvaava portfolio. Sen tarkoituksena on toisaalta edistää ja toisaalta osoittaa oman opettajaosaamisen syvenemistä ja laajentumista.

2 Opintokokonaisuudet

2.1 Opintokokonaisuus 1 Monimuotoiset oppimisympäristöt (15 op)

Opintokokonaisuuden ”Monimuotoiset oppimisympäristöt” aikana opettajaopiskelija kehittää opettajan ja opiskelijan toimintaympäristöihin ja oppilaitosorganisaatioiden käytänteisiin kuuluvaa osaamista. Hän tutustuu opettajan työhön ja etsii siihen uusia näkökulmia osallistumalla oppilaitoksen toimintaan, havainnoimalla ja tekemällä haastatteluja. Tätä kokemuksen kautta syntyvää tietoa käsitteellistetään teoreettisen tiedon avulla.

Opintokokonaisuuden ankkuritehtävä

Millainen on hyvä oppimisympäristö ja toimintakulttuuri?
Hyödynnä eri toimintaympäristöissä opettajana ja ohjaajana saatuja kokemuksia ja käsitteellistä tätä teoreettisen tiedon avulla.

Ankkuritehtävän tekemistä ohjaa opintokokonaisuuden 1 arviointitaulukko (s. 19), jonka valossa kysytään: miten tämä tehtävä tulisi muotoilla ja toteuttaa, jotta osallistujien osaaminen kehittyisi integroituneen osaamisen suuntaan? Ankkuritehtävä liittyy opintojaksoihin ja luo niitä yhdistävän juonteen. Ankkuritehtävä on opintokokonaisuuden tehtävistä keskeisin, ja muut tehtävät tukevat sitä.

Opintokokonaisuus arvioidaan suhteessa opintokokonaisuuden tavoitteisiin. Opintojakso arvioidaan suhteessa opintojakson tavoitteisiin. Opintokokonaisuuden/opintojakson itsearviointinnissa käytetään opetussuunnitelman kolmiportaista arviointikriteeristöä: kuvaileva osaaminen, soveltava osaaminen ja integroitunut osaaminen.

Oppimisympäristöt ja toimintakulttuurit (5 op)

Tavoitteet: Kehyksenä kaikille osaamistavoitteille ovat opettajan työn ydinosamisalueet, joita ovat arviointiosaaminen, kulttuuriosaaminen, opetus- ja ohjaamisosaaminen, kumppanuusosaaminen ja hyvinvointiosaaminen.

Opettajaopiskelija

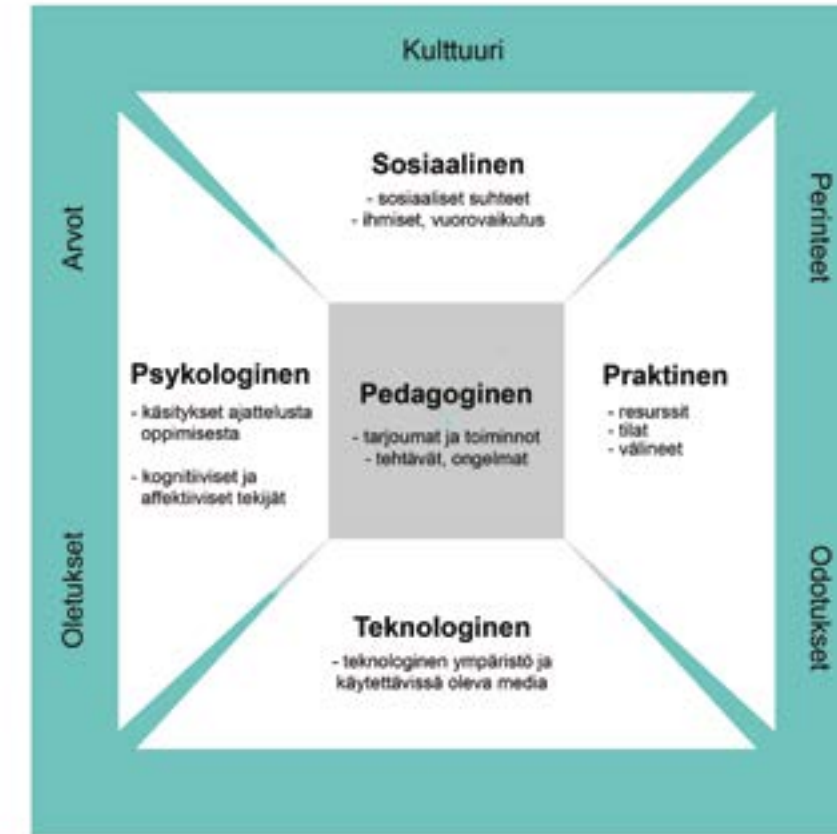
- pystyy käsitteellistämään oppimisympäristöihin liittyviä havaintojaan ja arvioimaan niitä
- arvioi opetussuunnitelman mukaista opetusta erilaisissa oppimisympäristöissä
- arvioi erilaisten toimintaympäristöjen merkitystä opiskelijoiden oppimisen ja ohjaamisen näkökulmasta
- analysoi teoreettisia käsitteitä käyttäen, millaista viestintää oppilaitoksen käytänteissä esiintyy
- osaa käyttää eri viestintäkanavia ja työkaluja ja arvioida niitä pedagogisesta näkökulmasta.

Sisältö: Oppimisympäristö (ks. kuvio 3) voidaan ymmärtää paikaksi, tilaksi, yhteisöksi tai toimintakäytännöksi, jossa opitaan toimimaan, ym-

märtämään uusia asioita tai arvioimaan ja ratkaisemaan erilaisia tilanteita ja ongelmia. Organisaatioiden toimintakulttuuri (ks. kuvio 4) rakentuu toimintaa ja käyttäytymistä ohjaavista malleista sekä virallisista ja epävirallisista säännöistä, arvoista ja periaatteista. Oppilaitoksen julkilausuttu toimintakulttuuri ja toteutuva toimintakulttuuri eivät välttämättä aina vastaa toisiaan. Kohdistamalla huomio toimintakulttuuriin voidaan vaikuttaa oppimiseen, ohjaamiseen ja myös koko yhteisön toiminnan kehittämiseen.

Ydinkysymyksiä:

- > *Miten erilaisia toimintaympäristöjä voi arvioida ja muuttaa oppimisympäristöiksi?*
- > *Millainen on autenttinen, konstruktivistinen, inklusiivinen ja monenlaista oppimista tukeva oppimisympäristö?*
- > *Millaisia hyvinvointia edistäviä tekijöitä kuuluu hyvään oppimisympäristöön?*
- > *Miten oppilaitoksen pedagogista ja inklusiivista toimintaa arvioidaan ja kehitetään?*
- > *Millaisia yhteistoiminnan ja yhteisöllisyyden muotoja ylläpidetään?*
- > *Mikä on piilo-opetussuunnitelma, ja miten se vaikuttaa Opettajan työssä?*
- > *Mitä tarkoittaa oppilaitoksen toimintakulttuuri, ja miten se suuntaa opettajan työtä?*
- > *Miten oppilaitoksen toimintakäytännöt ovat yhteydessä hyvinvointiin, työssä jaksamiseen ja opintoihin kiinnittymiseen?*
- > *Miten oppilaitoksen toimintakulttuurissa on huomioitu kestävä kehitys?*

KUVIO 3. Näkökulmia oppimisympäristöihin

KUVIO 4. Organisaatiokulttuurin tasot (mukaihen Schein 2004)

Opintojakson toteutus: Opintojaksolla käytetään itsenäistä ja pienryhmissä tapahtuvaa työskentelyä kontaktipäivinä, muissa pienryhmätapaamisissa tai verkkotyöskentelyssä.

Arviointikriteerit

Hyväksytty: Opettajaopiskelija

- yhdistää teoreettista tietoa omiin kokemuksiinsa ja havaintoihinsa
- reflektoi omaa toimintaansa, kokemuksiaan ja havaintojaan ja arvioi niiden vaikutusta tietämiseensä ja osaamiseensa
- osallistuu aktiivisesti ryhmän oppimisprosessiin jakamalla siantuntijuuttaan, hakemalla tietoa ja luomalla kollaboratiivisesti tietoa niin verkossa kuin kontaktitapaamisissa
- analysoi ja arvioi oppimistuloksia ja tehtyjä valintoja.

Hylätty: Mikäli opettajaopiskelija ei ole saavuttanut osaamistavoitteita eikä ole täydentänyt osaamistaan sovitulla tavalla, opintojakso arvioidaan hylätyksi.

Oppimisympäristö- ja verkostoharjoittelu (5 op)

Tavoitteet: Kehyksenä kaikille osaamistavoitteille ovat opettajan työn ydiosaamisalueet, joita ovat arviointiosaaminen, kulttuuriosaaminen, opetus- ja ohjaamisosaaminen, kumppanuusosaaminen ja hyvinvointiosaaminen.

Opettajaopiskelija

- arvioi erilaisia toiminta- ja oppimisympäristöjä ja niiden tarjoamia pedagogisia virikkeitä oman koulutusalan kannalta
- analysoi oppilaitoksissa olevia erilaisia toimintakulttuureita ja erittelee niiden vaikutusta opettajan työhön
- osallistuu aktiivisena toimijana ammatilliseen opettajuuteen liittyviin verkostotapaamisiin ja laajentaa omia verkostojaan
- toimii ja arvioi omaa ja muiden toimintaa oppilaitoksen ja oman alan moniammatillisissa työryhmissä
- tunnistaa ja määrittelee oman koulutusalan nivelvaiheita
- hallitsee ryhmätyöskentelyn ja tiimissä toimimisen taidot sekä tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa ryhmätyöskentelijänä
- osaa toimia työssäoppimisen tai harjoittelun ohjaajana.

Opintojakson sisältö: Opintojakson perustana on käytännön perehtyminen oppimisympäristöihin sekä ammatillisen opettajan verkostoihin. Verkostojen osalta painottuu opettajaopiskelijan aktiivinen toiminta verkostoissa ja yhteisöissä.

Opettajaopiskelija perehtyy opettamisen ja ohjaamisen monimuotoisuuteen, osallistuu yhteiskunnallisiin foorumeihin sekä tunnistaa toimintansa osana omien opiskelijoidensa kokemusmaailmoja.

Ydinkysymyksiä:

- > *Mitkä oppimisympäristön piirteet edistävät oppimista?*
- > *Miten eri koulutusaloilla rakennetaan oppimista edistäviä toiminta- ja oppimisympäristöjä ja oppilaitoskulttuuria?*
- > *Miten esteettömyyttä ja saavutettavuutta edistetään oppimisympäristöissä?*
- > *Millainen on koulutusalan opiskelijan opiskelupolku oppilaitosasteelta toiselle?*
- > *Millainen on hyvä verkostotoimija ja ryhmätyöskentelijä ja miten ylläpidetään ja rakennetaan merkityksellisiä verkostoja?*

- > *Miten opettaja voi hyödyntää moniammatillisia verkostoja, yhteistyökumppaneita ja sidosryhmiä opiskelijoiden urapohdintojen tukemiseksi?*
- > *Mitä toiminta eri yhteistyö- ja verkostotahojen kanssa merkitsee opettajalle ja opiskelijalle esimerkiksi yrittäjyyskasvatuksessa?*

Toteutus: Opintojaksolla käytetään työskentelyä itsenäisesti ja kontaktipäivinä sekä verkossa. Harjoittelu toteutetaan opettajaopiskelijan valitsemissa ammatillisissa oppilaitoksissa, ammattikorkeakouluissa tai muissa soveltuvissa ympäristöissä.

Arviointikriteerit

Hyväksytty: Opettajaopiskelija

- yhdistää teoreettista tietoa omiin kokemuksiinsa ja havaintoihinsa
- reflektoi omaa toimintaansa, kokemuksiaan ja havaintojaan ja arvioi niiden vaikutusta tietämiseensä ja osaamiseensa
- osallistuu aktiivisesti ryhmän oppimisprosessiin jakamalla asiantuntijuuttaan, hakemalla tietoa ja luomalla kollaboratiivisesti tietoa niin verkossa kuin kontaktitapaamisissa
- analysoi ja arvioi oppimistuloksia ja tehtyjä valintoja.

Hylätty: Mikäli opettajaopiskelija ei ole saavuttanut osaamistavoitteita eikä ole täydentänyt osaamistaan sovitulla tavalla, opintojakso arvioidaan hylätyksi.

Kasvatustiede ja kasvatuksen perusteet (5 op)

Tavoitteet: Kehyksenä kaikille osaamistavoitteille ovat opettajan työn ydinosamaisalueet, joita ovat arviointiosaaminen, kulttuuriosaaminen, opetus- ja ohjaamisosaaminen, kumppanuusosaaminen ja hyvinvointiosaaminen.

Opettajaopiskelija

- tuntee kasvatustieteen ja kasvatustieteellisen tutkimuksen peruskäsitteitä ja ilmiöitä ja osaa selittää oppimista niiden pohjalta
- käsitteellistää oppimista sekä tuntee erilaisia oppimiskäsitteitä ja osaa käyttää niitä kehittämisen työvälineinä ja soveltaa niitä omalla alallaan sekä oman opettajan/ohjaajan käytötiedon rakentumisessa
- selittää ihmisen kasvun ja elämänkaaren merkitystä opetuksessa ja kasvatuksessa.
- arvioi kasvatuksen filosofisia ja historiallisia taustanäkökulmia ja pohtii niiden merkitystä ja ajankohtaisuutta oman kasvatuserityksensä ja toimintaympäristönsä kehittämisessä
- analysoi koulutusjärjestelmän yhteiskunnallisia tehtäviä

ja laajentaa ymmärrystään omista yhteiskunnallisista vaikutusmahdollisuuksista opettajana/ohjaajana.

Sisältö: Opettajan työn peruslähtökohtia on laaja-alainen näkemys oppimisesta ja kasvatuksesta. Opettajan työ heijastaa kulloistakin aikakautta ja sen näkemyksiä. Opintojaksossa tarkastellaan kasvatustieteen osa-alueita. Opintojakso on osa kasvatustieteen opintoja.

Ydinkysymyksiä:

- > *Mitä ovat kasvatustieteen ja kasvatuksen tutkimuksen peruskäsitteet ja -ilmiöt?*
- > *Millaisia oppimiskäsitteitä on ja miten niillä selitetään oppimista?*
- > *Miten niitä voidaan soveltaa opettajan omassa työssä?*
- > *Millaisia näkökulmia kasvatusta ja kehityspsykologia tuo opettajan työhön?*
- > *Mitä on elämänsäkäytännön kehittäminen?*
- > *Miten opettajan työ on muuttunut ja millaisia historiallisia käännteitä ja aatesuuntia on aiemmin ollut?*
- > *Miten käsitys opettajuudesta ja oppimisesta on muuttunut osa-*

- na yhteiskunnan muuttumista? Millaisia näkökulmia kasvatus-
filosofia tuo opettajuuteen ja opettajan työhön?
- > Millaisia näkökulmia kasvatussociologia tuo opettajuuteen ja
opettajan työhön?
- > Millainen on Suomen koulutusjärjestelmä ja mitkä ovat sen
yhteiskunnalliset tehtävät?

Opintojakson toteutus: Opintojaksolla käytetään itsenäistä ja pienryh-
missä tapahtuvaa työskentelyä kontaktipäivinä, muissa pienryhmäta-
paamisissa tai verkkotyöskentelyssä.

Arviointikriteerit

- Hyväksytty: Opettajaopiskelija
- yhdistää teoreettista tietoa omiin kokemuksiinsa ja havaintoihinsa
 - reflektoi omaa toimintaansa, kokemuksiaan ja havaintojaan ja arvioi niiden vaikutusta tietämiseensä ja osaamiseensa
 - osallistuu aktiivisesti ryhmän oppimisprosessiin jakamalla asiantuntijuuttaan, hakemalla tietoa ja luomalla kollabo-
ratiivisesti tietoa niin verkossa kuin kontaktitapaamisissa
 - analysoi ja arvioi oppimistuloksia ja tehtyjä valintoja.

Hylätty: Mikäli opettajaopiskelija ei ole saavuttanut osaamistavoitteita
eikä ole täydentänyt osaamistaan sovitulla tavalla, opintojakso arvioi-
daan hylätyksi.

OPINTOKOKONAISUUDEN 1 ARVIOINTITÄULUKKO

OK 1	Kuvaileva osaaminen Opettajaopiskelija	Soveltava osaaminen Opettajaopiskelija	Integroitunut osaaminen Opettajaopiskelija
	• esittää teoreettisen ja kokemukseen perustuvan tiedon omina kokonaisuuksinaan • reflektoi tekemiään havaintoja ja tunnistaa omia tietämisen ja osaamisen tarpeitaan	• yhdistää teoreettista tietoa omiin kokemuksiin ja havaintoihin • reflektoi havaintojaan, toimintaansa ja kokemuksiaan sekä arvioi niiden merkitystä omalle tietämiselleen ja osaamiselleen	• kehittää uusia tarkastelukulmia integroimalla teoreettista, käytännöllistä ja itsesäätelytietoa • reflektoi oman toiminnan ja kokemusten lisäksi erilaisia toimintakäytänteitä, kokonaisuuksia ja strategioita sekä kehittää ja muuttaa niitä tavoitteellisesti
Arviointi- osaaminen	• kuvailee ja arvioi erilaisia oppimisen ja kasvun tukemisen ympäristöjä ja oppilaitosorganisaation toimintatapoja • toimii erilaisissa oppilaitosympäristöissä noudattaen niiden vakiintuneita käytänteitä	• arvioi pedagogisesta näkökulmasta toimintaympäristöjen ja -käytänteiden merkitystä opettajan ja opiskelijan toiminnalle	• problematisoi organisaationtoimintaympäristöjä ja käytänteitä sekä ehdottaa vaihtoehtoisia toimintatapoja
Kumppanuus- osaaminen	• kuvailee yhteisöllisen ja yhteistoiminnallisen työskentelyotteen merkitystä opettajan työssä • osallistuu tehtävänsä mukaisesti oppilaitoksen toimintaan	• toimii monipuolisesti oppilaitoksen eri ryhmien jäsenenä sekä arvioi ryhmien toimintaa ja valintoja	• kehittää ja muuttaa oppilaitoksen vuorovaikutus- ja toimintakäytänteitä yhteistoiminnalliseen ja yhteisölliseen suuntaan
Opetus- ja ohjaamis- osaaminen	• nimeää erilaisia oppilaitoksissa käytettäviä oppimisen ja kasvun tukiprosesseja • arvioi oppimisen ja kasvun tukiprosesseja erilaisissa toiminta-, oppimis- ja kasvuympäristöissä	• osallistuu aktiivisesti oppimista ja kasvua tukevien prosessien toteuttamiseen	• kehittää oppilaitoksen oppimisympäristöjä ja tukiprosesseja vuorovaikutusta ja opiskelijan aktiivisuutta tukevaan suuntaan
Kulttuuri- osaaminen	• kuvailee erilaisten toimintakulttuurien, erilaisuuden ja moninaisuuden näkymistä ja merkitystä toiminta-, kasvu ja oppimisympäristöissä • arvioi toimintakulttuurien moninaisuuden merkitystä yhteisön toiminnassa	• vaikuttaa toiminta-, oppimis- ja kasvuympäristöjen muuttamiseksi joustaviksi ja kulttuurisesti avoimiksi	• toimii sujuvasti erilaisissa kulttuurisissa konteksteissa käyttäen erilaisia vuorovaikutuksen tapoja (myös virtuaalisia) • edesauttaa kulttuurisen moninaisuuden toteutumista ja tuo yhteisöön uusia kulttuurisia vaikutteita
Hyvinvointi osaaminen	• tunnistaa erilaisten toimintaympäristöjen hyvinvointiin, turvallisuuteen ja esteettömyyteen vaikuttavia tekijöitä • toimii oppilaitosorganisaation jäsenenä hyvinvointia, turvallisuutta ja esteettömyyttä edistävällä tavalla	• esittää perusteltuja kehittämis ehdotuksia ja puuttuu hyvinvointia, turvallisuutta ja saavutettavuutta heikentäviin käytänteisiin	• kehittää ja muuttaa yhteisöllisesti erilaisia toimintaympäristöjä hyvinvointia, turvallisuutta ja esteettömyyttä edistäviksi

2.2 Opintokokonaisuus 2: Ohjauksellinen opettajuus (20 op)

Opintokokonaisuuden aikana kehitetään oppimista tukeviin prosesseihin eli suunnitteluun, toteuttamiseen, ohjaamiseen ja arviointiin kuuluvaa osaamista. Opettajana toimimalla sekä toisten toimintaa havainnoimalla laajennetaan ja syvennetään omaa opettajaosaamista ja etsitään uusia näkökulmia opettajana olemiseen (ks. kuvio 5).

Oppimisen ohjaaminen edellyttää opettajalta ymmärrystä siitä, min-kälaisille oletuksille ja käsityksille oppimisesta, oppijoista sekä opet-tajan tehtävästä hänen tekemänsä pedagogiset ja didaktiset valinnat perustuvat. Oppimisen, ohjaamisen ja identiteettityön kysymykset sekä opiskelun joustavuuteen liittyvät valinnat edellyttävät opettajalta sekä yksilöllisten että ryhmätason prosessien ymmärtämistä.

Opintokokonaisuuden ankkuritehtävä

Millaista on ohjaava opettaminen ja miten opettajuus rakentuu nyt ja tulevaisuudessa?

Hyödynnä eri toimintaympäristöissä opettajana ja ohjaajana saatuja kokemuksia ja käsitteellistä tätä teoreettisen tiedon avulla.

Ankkuritehtävän tekemistä ohjaa opintokokonaisuuden 2 arviointitau-lukko (s. 30), jonka valossa kysytään: miten tämä tehtävä tulisi muo-toilla ja toteuttaa, jotta osallistujien osaaminen kehittyisi integroituneen osaamisen suuntaan? Ankkuritehtävä liittyy opintojaksoihin ja luo niitä yhdistävän juonteen. Ankkuritehtävä on opintokokonaisuuden tehtävistä keskeisin, ja muut tehtävät tukevat sitä.

Opintokokonaisuus arvioidaan suhteessa opintokokonaisuuden ta-voitteisiin. Opintojakso arvioidaan suhteessa opintojakson tavoittei-siin. Opintokokonaisuuden/opintojakson itsearviointinnissa käytetään opetussuunnitelman kolmiportaista arviointikriteeristöä: kuvaileva osaaminen, soveltava osaaminen ja integroitunut osaaminen.

Pedagogiset lähestymistavat (5 op)

Tavoitteet: Kehyksenä kaikille osaamistavoitteille ovat opettajan työn ydinosaamisalueet, joita ovat arviointiosaaminen, kulttuuriosaami-nen, opetus- ja ohjaamisosaaminen, kumppanuusosaaminen ja hyvin-vointiosaaminen.

Opettajaopiskelija

- arvioi ja vertailee erilaisia opetuksen ja oppimisen järjes-telyjä
- ymmärtää osaamisperusteisen opetussuunnitelman peri-aatteet
- suunnittelee konstruktivistisesti linjakasta opetusta ja oh-jausta
- käyttää keskeisiä oppimiseen ja ohjaamiseen liittyviä käsit-teitä
- vertailee erilaisia pedagogisia lähestymistapoja ja mene-telmiä ja arvioi niiden soveltuvuutta omaan opetukseensa
- osaa perustella pedagogisia valintojaan
- ymmärtää arvioinnin merkityksen oppimisprosessin osana ja käyttää vaihtelevia arviointimenetelmiä.

Sisältö: Pedagogisilla lähestymistavoilla tarkoitetaan oppimista tuke-viin prosesseihin eli suunnitteluun, toteuttamiseen, ohjaamiseen ja arviointiin kuuluvia tavoitteenasetteluja ja valintoja.

Ydinkysymyksiä:

- > *Mitä tarkoitetaan opetussuunnitelmalla ja miten oma koulutus-alani liittyy kokonaisuuteen? Millaista on linjakas opetuksen suunnittelu ja miten sillä tuetaan toteutusta?*
- > *Millaista on osallistavan pedagogiikan mukainen toiminta?*
- > *Millaista on reflektiivinen, tutkiva, kehittävä ja yrittäjämäinen ote opettamisessa ja oppimisessa?*
- > *Miten opettaja voi huomioida opiskelijoiden yksilöllisyyden, ko-kemusmaailman ja ammatillisen kasvun opetuksessaan ja oh-jauksessaan?*
- > *Mikä on kohtaamisen, vuorovaikutuksen ja dialogisuuden mer-kitys ohjauksen välineenä?*
- > *Miten opettaja tunnistaa erilaisiin oppimistilanteisiin ja omaan persoonallisuuteensa soveltuvat opetusmenetelmät ja osaa to-teuttaa ja kehittää niitä?*

- > *Miten tieto- ja viestintäteknologiaa, digitaalisuutta ja sosiaalista mediaa sovelletaan opetuksessa ja ohjauksessa.*
- > *Miten opettaja käyttää ja soveltaa erilaisia arviointimenetelmiä?*
- > *Pohdi omia tavoitteitasi ja itseäsi kiinnostavia kysymyksiä.*

Opintojakson toteutus: Opintojaksolla käytetään itsenäistä ja pienryhmissä tapahtuvaa työskentelyä kontaktipäivissä ja verkossa.

Arviointikriteerit

Hyväksytty: Opettajaopiskelija

- yhdistää teoreettista tietoa omiin kokemuksiinsa ja havaintoihinsa
- reflektoi omaa toimintaansa, kokemuksiaan ja havaintojaan ja arvioi niiden vaikutusta tietämiseensä ja osaamiseensa
- osallistuu aktiivisesti ryhmän oppimisprosessiin jakamalla asiantuntijuuttaan, hakemalla tietoa ja luomalla kollaboratiivisesti tietoa niin verkossa kuin kontaktitapaamisissa
- analysoi ja arvioi oppimistuloksia ja tehtyjä valintoja.

Hylätty: Mikäli opettajaopiskelija ei ole saavuttanut osaamistavoitteita eikä ole täydentänyt osaamistaan sovitulla tavalla, opintojakso arvioidaan hylätyksi.

KUVIO 5. Oppimisen osa-alueet (mukaillen Wenger 1998)

Henkilökohtaisuus ja joustavat opintopolut (5 op)

Tavoitteet: Kehyksenä kaikille osaamistavoitteille ovat opettajan työn ydiosaamisalueet, joita ovat arviointiosaaminen, kulttuuriosaaminen, opetus- ja ohjaamisosaaminen, kumppanuusosaaminen ja hyvinvointiosaaminen (ks. kuvio 6).

Opettajaopiskelija

- tunnistaa ja arvioi opintojen joustavuuteen liittyviä käytänteitä
- arvioi opetussuunnitelman ja tutkinnon perusteiden rakennetta ja tavoitteenasettelua
- perustelee ohjauksellisuuden merkitystä opiskelijoiden kanssa toimittaessa
- toimii opiskelijan syrjäytymistä ehkäisevällä tavalla ja edistää oppilaitoksen inklusiivisia toimintamalleja
- tukee opiskelijaa opinnoissa yksilöllisyys huomioiden sekä antaa uraohjausta opiskelijan tilanteesta riippuen
- osaa henkilökohtaistaa ja kehittää opetustaan joustavasti esim.opinnollistamalla.

Sisältö: Opintojaksoon kuuluu moninäkökulmainen perehtyminen ihmisen kokemusmaailman merkitykseen joustavien opintopolkujen suunnittelussa ja oppimisen ohjaamisessa.

Ydinkysymyksiä:

- > *Miten opettaja ottaa huomioon opiskelijoiden yksilöllisyyden ja tavat orientoitua oppimiseen ja opiskeluun?*
- > *Miten opettaja ohjaa monenlaisia ja erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita?*
- > *Millaista osaamista opintojen joustava suunnittelu ja toteutus edellyttävät opettajalta ja muilta työntekijöiltä?*
- > *Miten opetussuunnitelma ja tutkinnon perusteet suuntaavat ja rajaavat yksilöllisiä valintoja opettajan ja opiskelijan toiminnassa?*
- > *Miten oppilaitos huomioi eri-ikäiset ja eri kulttuuritaustaiset opiskelijat?*
- > *Millaisia keinoja opettajalla on antaa uraohjausta?*
- > *Miten opettaja henkilökohtaistaa opiskelijan opintoja esimerkiksi hyväksilukemalla ja opinnollistamalla?*
- > *Millä erilaisilla tavoilla opettaja tunnistaa opiskelijan osaamisen?*

Opintojakson toteutus: Opintojaksolla käytetään itsenäistä ja pienryhmissä tapahtuvaa työskentelyä kontaktipäivissä ja verkossa.

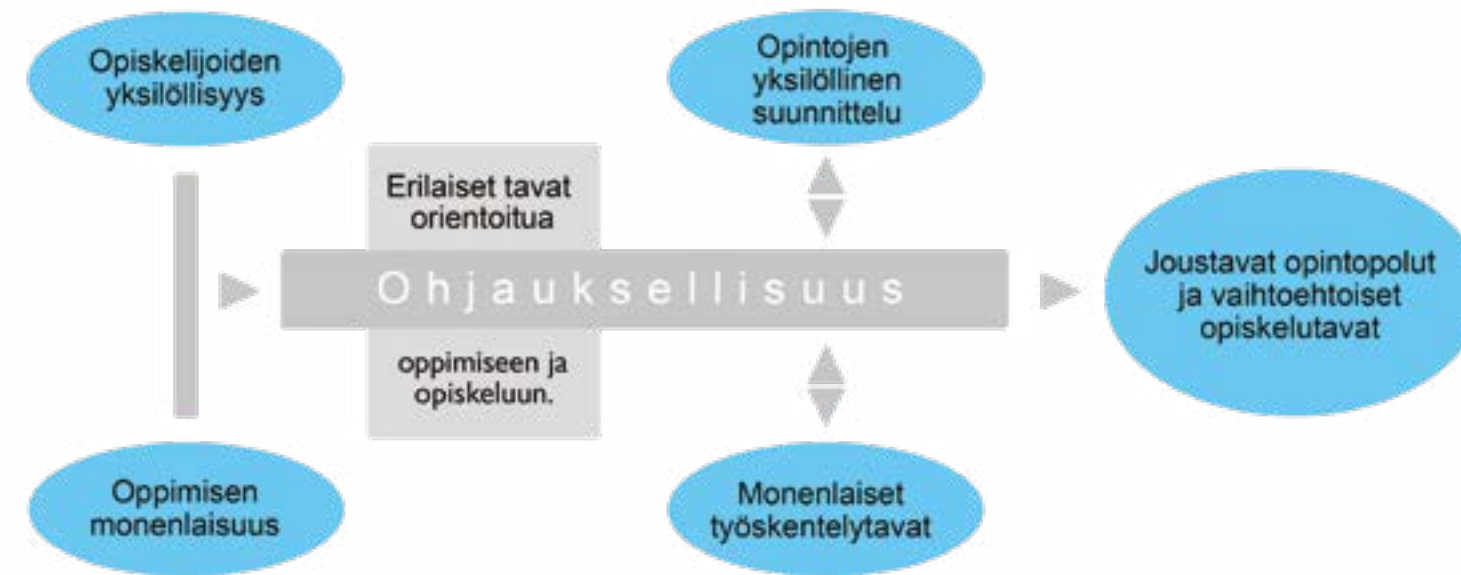
Arviointikriteerit

Hyväksytty: Opettajaopiskelija

- yhdistää teoreettista tietoa omiin kokemuksiinsa ja havaintoihinsa
- reflektoi omaa toimintaansa, kokemuksiaan ja havaintojaan ja arvioi niiden vaikutusta

- tietämiseensä ja osaamiseensa
- osallistuu aktiivisesti ryhmän oppimisprosessiin jakamalla asiantuntijuuttaan, hakemalla tietoa ja luomalla kollaboratiivisesti tietoa niin verkossa kuin kontaktitapaamisissa
- analysoi ja arvioi oppimistuloksia ja tehtyjä valintoja.

Hylätty: Mikäli opettajaopiskelija ei ole saavuttanut osaamistavoitteita eikä ole täydentänyt osaamistaan sovitulla tavalla, opintojakso arvioidaan hylätyksi.

KUVIO 6. Moninaisuus ja joustavat opintopolut

Opetus- ja ohjaamisharjoittelu (10 op)

Tavoitteet: Kehyksenä kaikille osaamistavoitteille ovat opettajan työn ydinosaamisalueet, joita ovat arviointiosaaminen, kulttuuriosaaminen, opetus- ja ohjaamisaosaaminen, kumppanuusosaaminen ja hyvinvointiosaaminen.

Opettajaopiskelija

- asettaa itsenäisesti oppimis- ja osaamistavoitteita, suunnittelee, toteuttaa ja ohjaa opetussuunnitelman mukaisen opintojakson sekä arvioi asettamiensa oppimis- ja osaamistavoitteiden saavuttamista
- rakentaa ja kehittää yhteistyössä omien opiskelijoidensa kanssa erilaisia oppimisympäristöjä ja oppimisen polkuja
- antaa opiskelijoilleen oppimista edistävää ja motivoivaa palautetta oppimisesta
- arvioi omaa vuorovaikutusosaamistaan
- tunnistaa ja kehittää omaan opetus- ja ohjaamisaosaamiseensa liittyviä vahvuuksia sekä kehittymistarpeita antaa rakentavaa vertaispalautetta muille opettajaopiskelijoille opetuksen suunnittelusta ja toteutuksesta.

Sisältö: Tässä opintojaksossa sovelletaan Pedagogisten lähestymistapojen sisältöjä käytännössä.

Ydinkysymys:

- > *Miten rakennan oman opetus- ja ohjaamisharjoitteluni nykyaikaisten pedagogisten lähestymistapojen pohjalle?*
- > *Pohdi omia tavoitteitasi ja itseäsi kiinnostavia kysymyksiä.*

Opintojakson toteutus: Harjoittelun valmistelussa käytetään itsenäistä työskentelyä ja pienryhmätyöskentelyä kontaktipäivinä tai verkossa. Harjoittelu toteutetaan opettajaopiskelijan valitsemassa ammatillisessa oppilaitoksessa, ammattikorkeakoulussa tai muussa soveltuvassa ympäristössä. Harjoittelun käytännön ohjaajana toimii TAOKin nimeämä ohjaava opettaja.

Opettajana toimivat voivat tehdä harjoittelunsa omassa työssään. Opettajaopiskelijat, jotka eivät toimi oppilaitoksessa opetustehtävissä, hankkivat itselleen harjoittelupaikan. Harjoittelusuunnitelmia voidaan eriyttää opiskelijan opettaja-/kouluttajakokemuksen mukaan.

Arviointikriteerit

Hyväksytty: Opettajaopiskelija

- yhdistää teoreettista tietoa omiin kokemuksiinsa ja havaintoihinsa
- reflektoi omaa toimintaansa, kokemuksiaan ja havaintojaan ja arvioi niiden vaikutusta tietämiseensä ja osaamiseensa
- osallistuu aktiivisesti ryhmän oppimisprosessiin jakamalla asiantuntijuuttaan, hakemalla tietoa ja luomalla kollaboratiivisesti tietoa niin verkossa kuin kontaktitapaamisissa
- analysoi ja arvioi oppimistuloksia ja tehtyjä valintoja.

Hylätty: Mikäli opettajaopiskelija ei ole saavuttanut osaamistavoitteita eikä ole täydentänyt osaamistaan sovitulla tavalla, opintojakso arvioidaan hylätyksi.

Kasvatustiede ja työelämä (5 op)

Tavoitteet: Kehyksenä kaikille osaamistavoitteille ovat opettajan työn ydinosaamisalueet, joita ovat arviointiosaaminen, kulttuuriosaaminen, opetus- ja ohjaamisosaaminen, kumppanuusosaaminen ja hyvinvointiosaaminen.

Opiskelija

- tuntee suomalaisen aikuis- ja ammattikasvatuksen toimintaympäristöjä sekä niiden pedagogisia lähtökohtia (esim. osaamisperustaisuus/-teisuus, henkilökohtaisuus, oppimisen kaikkiallisuus)
- tunnistaa ihmisen elämänkaaresta nuoruuteen ja aikuisuuteen liittyviä kasvun ja kehityksen vaiheita sekä niiden merkitystä kasvatuksessa, koulutuksessa ja urapolun kehityksessä
- hyödyntää monipuolisesti työpaikalla tapahtuvaa oppimista keskeisenä osana jatkuvaa oppimista ja osallistuu oman alansa näkökulmasta työelämässä tarvittavaa osaamista kartoittavaan keskusteluun
- tunnistaa ammatti-identiteetin kehitysvaiheita ja tukee/

ohjaa ammatti-identiteetin rakentumista oman/tulevan työnkuvansa mukaisesti

- hyödyntää tutkimus- ja kehittämistietoa omassa toiminnassaan.

Sisältö: Opettajan työssä on tärkeää ymmärtää kasvatuksen ja opetuksen yhteys työelämään, jatkuva oppiminen sekä lisäksi erilaiset identiteetit. Opettaja toimii yksilönä, työyhteisönsä jäsenenä, tutkijana ja kehittäjänä sekä yhteiskunnallisena toimijana. Opintojakso on osa kasvatustieteen opintoja.

Ydinkysymyksiä:

- > *Mitä on aikuis- ja ammattikasvatus ja oppiminen eri toimintaympäristöissä?*
- > *Millainen oppimisympäristö työ/työpaikka on?*
- > *Miten koulutuspolitiikka vaikuttaa koulutusjärjestelmään ja työelämään?*
- > *Mitä tarkoittaa osaaminen ja mitä on osaamisperustaisuus?*
- > *Millaisia ovat osaamisperustaiset käytännöt työn ja oppimisen rajapinnassa?*

- > *Miten huomioidaan yksilöllisesti nuoret ja aikuiset opettamises- sa ja ohjaamisessa?*
- > *Mitä ovat erilaiset identiteetit ja miten ne kehittyvät?*
- > *Miten tuetaan ammatti-identiteetin kehittämisessä erilaisissa toimintaympäristöissä?*
- > *Miten tuetaan jatkuvaa oppimista?*
- > *Millaista näkökulmaa kasvatustieteellinen tutkimus ja erilaiset kehittämishankkeet antavat opetus- ja ohjaustyöhön?*
- > *Pohdi omia tavoitteitasi ja itseäsi kiinnostavia kysymyksiä.*

Toteutus: Opintojaksolla käytetään itsenäistä ja pienryhmissä tapahtuvaa työskentelyä kontaktipäivinä, muissa pienryhmätapaamisissa tai verkkotyöskentelyssä.

Arviointikriteerit

Hyväksytty: Opettajaopiskelija

- yhdistää teoreettista tietoa omiin kokemuksiinsa ja havaintoihinsa
- reflektoi omaa toimintaansa, kokemuksiaan ja havaintojaan ja arvioi niiden vaikutusta tietämiseensä ja osaamiseensa
- osallistuu aktiivisesti ryhmän oppimisprosessiin jakamalla asiantuntijuuttaan, hakemalla tietoa ja luomalla kollaboratiivisesti tietoa niin verkossa kuin kontaktitapaamisissa
- analysoi ja arvioi oppimistuloksia ja tehtyjä valintoja.

Hylätty: Mikäli opettajaopiskelija ei ole saavuttanut osaamistavoitteita eikä ole täydentänyt osaamistaan sovitulla tavalla, opintojakso arvioidaan hylätyksi.

OPINTOKOKONAISUUDEN 2 ARVIOINTITAU LUKKO

OK 2	Kuvaileva osaaminen Opettajaopiskelija	Soveltava osaaminen Opettajaopiskelija	Integroitunut osaaminen Opettajaopiskelija
	• <i>esittää teoreettisen ja kokemukseen perustuvan tiedon omina kokonaisuuksinaan</i> • <i>reflektoi tekemiään havaintoja ja tunnistaa omia tietämisen ja osaamisen tarpeitaan</i>	• <i>yhdistää teoreettista tietoa omiin kokemuksiin ja havaintoihin</i> • <i>reflektoi havaintojaan, toimintaansa ja kokemuksiaan sekä arvioi niiden merkitystä omalle tietämiselleen ja osaamiselleen</i>	• <i>kehittää uusia tarkastelukulmia integroimalla teoreettista, käytännöllistä ja itsesääätelytietoa</i> • <i>reflektoi oman toiminnan ja kokemusten lisäksi erilaisia toimintakokonaisuuksia ja strategioita sekä kehittää ja muuttaa niitä tavoitteellisesti</i>
Arviointi- osaaminen	• kuvailee oppimista tukevien prosessien suunnittelun, toteutuksen, ohjaamisen ja arvioinnin periaatteita ja käytänteitä • yhdistää tekemänsä opetukselliset ja ohjaukselliset valinnat opetussuunnitelman ja tutkinnon perusteiden tavoitteisiin	• arvioi erilaisten opetussuunnitelmamallien ja opetusmenetelmällisten valintojen merkitystä opiskelijan oppimisen ja ammatillisen kasvun tukemisessa	• problematisoi omiin ja oppilaitoksen pedagogisiin ratkaisuihin ja käytänteisiin liittyviä valintoja ja perusteluja • tuo esille vaihtoehtoisia toimintatapoja opetukseen ja ohjaamiseen
Kumppanuus- osaaminen	• perustelee yksilöllisyyden, oppijalähtöisen suunnittelun ja toiminnan merkityksen oppimisessa ja sen ohjaamisessa • käyttää opiskelijoiden vuorovaikutusta edistäviä opetusmenetelmiä	• ottaa opiskelijan ammatillisen kasvun ja identiteetin tukemisessa huomioon yksilölliset oppimisprosessit	• kehittää oppilaitoksen oppimisympäristöjä ja pedagogisia käytänteitä yhteisöllisesti ja yhteistyössä opiskelijoiden kanssa
Opetus- ja ohjaamis- osaaminen	• kuvailee yksilöllisyyden huomioonottamisen merkityksen opetuksen, oppimisen ja opintojen suunnittelussa • toimii oppimista tukevien prosessien suunnittelussa, toteutuksessa, ohjaamisessa ja arvioinnissa tavoitteellisesti ja vastuullisesti	• käyttää opetuksessa ja ohjaamisessa sujuvasti erilaisia opetusmenetelmällisiä ratkaisuja ja arvioinnin tapoja	• kehittää ja uudistaa opetuksen ja ohjaamisen käytänteitä joustavien ja yksilöllisten ratkaisujen suuntaan
Kulttuuri- osaaminen	• kuvailee erilaisuuden ja moninaisuuden näkymistä omassa toiminnassa opettajana ja ohjaajana • arvioi opiskelijoiden monenlaisuuden merkitystä oppimisen ja ohjaamisen kannalta	• ottaa toiminnassaan huomioon opiskelijan elämänhistorian ja elämäntilanteen yhteyden opiskelijan intresseihin ja valintoihin	• kehittää ja edistää joustavien opintopolkujen rakentamiseen ja yksilöllisten opiskelutapojen kehittämiseen liittyviä (myös virtuaalisia) ratkaisuja
Hyvinvointi- osaaminen	• kuvailee erilaisia pedagogiseen turvallisuuteen liittyviä tekijöitä • ottaa opetuksessa ja ohjaamisessa huomioon turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä sekä yksilö- että ryhmätasolla	• toteuttaa opetuksessa ja ohjaamisessa pedagogisen turvallisuuden periaatteita	• edistää uudenlaisten yksilöllistä ja yhteisöllistä hyvinvointia tukevien toimintatapojen käyttöönottamista

2.3 Opintokokonaisuus 3:
Kehittyvä opettajuus (15 op)

Opintokokonaisuuden ”Kehittyvä opettajuus” tavoitteena on kehittää opettajan toiminnan yhteiskunnallisen merkityksen arviointiin ja yhteisöjen ja verkostojen jäsenenä toimimiseen liittyvää osaamista. Siinä suuntaudutaan opettajan työn, ammatillisen koulutuksen ja oman koulutusalan tulevaisuuteen. Tämä edellyttää oman koulutusalan nivomista yhteiskunnan ja työelämän muutoksiin ja tulevaisuuden näkymiin sekä muutosten merkityksen ymmärtämistä. Toimimalla erilaisissa yhteisöissä kollegoiden, opiskelijoiden ja erilaisten sidosryhmien edustajien kanssa opettaja vahvistaa yhteisölliseen toimintaan, verkostojäsenyyksien luomiseen ja ylläpitämiseen sekä ennakkointiin kuuluvaa osaamista (ks. kuvat 7 ja 8). Lisäksi opintokokonaisuudessa laaditaan ja ylläpidetään henkilökohtaista opintosuunnitelmaa sekä kootaan oman opettajuuden kasvua ja kehittymistä kuvaava portfolio.

Opintokokonaisuuden ankkurititehtävä

Millaista on ammatillisen opettajan työhön sisältyvä kehittämistoiminta nyt ja tulevaisuudessa?
Osallistujat kokoavat opintokokonaisuuden annin pohjalta tähän liittyvän yhteisen näkemyksensä.

Opintokokonaisuuden työskentelyä ohjaa opintokokonaisuuden 3 arviointitaulukko (s. 39), jonka valossa osallistuja asettaa itselleen kysymyksen: miten minun tulisi muotoilla ja toteuttaa tehtäväni, jotta osaamiseni kehittyisi integroituneen osaamisen suuntaan?

Opintokokonaisuusarvioidaan suhteessa opintokokonaisuuden tavoitteisiin. Opintojakso arvioidaan suhteessa opintojakson tavoitteisiin. Opintokokonaisuuden/opintojakson itsearvioinnissa käytetään opetussuunnitelman kolmiportaista arviointikriteeristöä: kuvaileva osaaminen, soveltava osaaminen ja integroitunut osaaminen.

Opettaja muuttuvassa yhteiskunnassa (5 op)

Tavoitteet: Kehyksenä kaikille osaamistavoitteille ovat opettajan työn ydinosaamisalueet, joita ovat arviointiosaaminen, kulttuuriosaaminen, opetus- ja ohjaamisosaaminen, kumppanuusosaaminen ja hyvinvointiosaaminen.

Opettajaopiskelija

- arvioi koulutuksen yhteiskunnallista tarkoitusta ja merkitystä
- arvioi itseään opettajien ammattikunnan jäsenenä ja koulutuksen arvoperustan toteuttajana
- hyödyntää mediaa yhteiskunnallisena vaikuttajana ja kasvattajana oman ammattialansa näkökulmasta
- arvioi oman koulutus- ja ammattialan muutosten vaikutusta omaan työhön opettajana - arvioi globaalien, yhteiskunnallisten sekä työvoima- ja koulutuspoliittisten muutosten vaikutusta opettajan työhön ja opiskelijoiden opiskeluun
- perustelee uudenlaisten opiskelun tapojen ja ohjaamisen muotojen tarpeellisuutta.

Sisältö: Opintojakson tuella haetaan näkemystä siitä, mitä yhteiskunnan muuttuminen merkitsee ammatillisen opettajan työssä.

Ydinkysymyksiä:

- > *Millä perusteilla ammatillinen opettaja on yhteiskunnallinen vaikuttaja?*
- > *Millaisia valmiuksia opiskelijat tarvitsevat tulevaisuuden ammattilaisina?*
- > *Millaista asiantuntijuutta omalla koulutusallalla tarvitaan tulevaisuudessa?*
- > *Mitä on ennakoiva ajattelu ja työtapo opettajan työssä?*
- > *Miten työelämän muutos näkyy oppilaitoksen toimintakulttuurissa ja opetuksen järjestämisessä?*
- > *Miten globaalin kestävän kehityksen ja ilmastonmuutoksen hallinnan edellyttämät uudet tavat toimia heijastuvat opettajan työhön?*
- > *Mitä on uudistuva opettajuus ja miten se opettaja huomioi sen omassa opetustyössään?*

Opintojakson toteutus: Opintojaksolla käytetään itsenäistä ja pienryhmissä tapahtuvaa työskentelyä kontaktipäivinä, muissa pienryhmätapaamisissa ja verkkotyöskentelyssä.

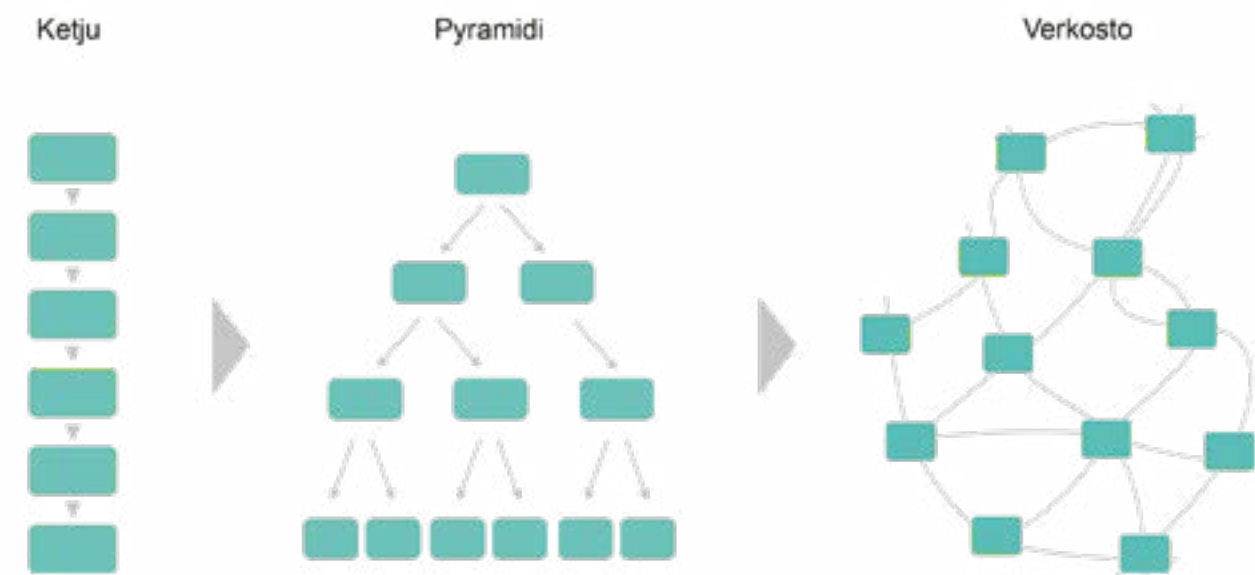
Arviointikriteerit

Hyväksytty: Opettajaopiskelija

- yhdistää teoreettista tietoa omiin kokemuksiinsa ja havaintoihinsa
- reflektoi omaa toimintaansa, kokemuksiaan ja havaintojaan ja arvioi niiden vaikutusta tietämiseensä ja osaamiseensa

- osallistuu aktiivisesti ryhmän oppimisprosessiin jakamalla asiantuntijuuttaan, hakemalla tietoa ja luomalla kollaboratiivisesti tietoa niin verkossa kuin kontaktitapaamisissa
- analysoi ja arvioi oppimistuloksia ja tehtyjä valintoja.

Hylätty: Mikäli opettajaopiskelija ei ole saavuttanut osaamistavoitteita eikä ole täydentänyt osaamistaan sovitulla tavalla, opintojakso arvioidaan hylätyksi.

KUVIO 7. Opettajan asema

Opettajuuden kehittyminen ja kehittämistyö (10 op)

Tavoitteet: Kehyksenä kaikille osaamistavoitteille ovat opettajan työn ydiosaamisalueet, joita ovat arviointiosaaminen, kulttuuriosaaminen, opetus- ja ohjaamisa osaaminen, kumppanuusosaaminen ja hyvinvointiosaaminen.

Opintojakso painottaa toisaalta opettajaopiskelijan oman opettajuuden kehittymistä (henkilökohtainen opintosuunnitelma ja portfolio) ja toisaalta jonkin organisaation pedagogista kehittämistä (kehittämistyö). Opintojakso sisältää osiot: henkilökohtainen opintosuunnitelma, portfolio sekä kehittämistyö. Opintojakson osioiden opintopistemäärät ovat viitteelliset. Opintojakson kokonaissuoritusmerkinnän saa, kun kaikki osiot on suoritettu.

Arviointikriteerit

Hyväksytty: Opettajaopiskelija

- yhdistää teoreettista tietoa omiin kokemuksiinsa ja havaintoihinsa
- reflektoi omaan toimintaansa, kokemuksiaan ja havaintojaan ja arvioin niiden vaikutusta tietämiseensä ja osaamiseensa
- osallistuu aktiivisesti ryhmän oppimisprosessiin jakamalla asiantuntijuuttaan, hakemalla tietoa ja luomalla kollaboratiivisesti tietoa niin verkossa kuin kontaktitapaamisissa
- analysoi ja arvioi oppimistuloksia ja tehtyjä valintoja.

Hylätty: Mikäli opettajaopiskelija ei ole saavuttanut osaamistavoitteita eikä ole täydentänyt osaamistaan sovitulla tavalla, opintojakso arvioidaan hylätyksi.

Opintojakson osiot

Seuraavassa esitetään peräkkäin henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan, portfolioon sekä kehittämistyöhön liittyvät opintojakson osiot (ml. tavoitteet, sisällöt, ydinkysymykset, toteutus ja arviointi):

Osio: *Henkilökohtainen opintosuunnitelma (2 op)*

Tavoitteet: Opettajaopiskelija

- laatii henkilökohtaisen opintosuunnitelman (HOPS), joka sisältää omat opintoja koskevat tavoitteet
- reflektoi oppimistaan ja kokemuksiaan kunkin opintokokonaisuuden aikana
- asettaa oppimistavoitteita jäljellä oleville opinnoilleen ja päivittää opintosuunnitelmaansa.

Henkilökohtainen opintosuunnitelma (HOPS) luodaan suhteessa opetussuunnitelman (OPS) tavoitteisiin.

Sisältö: HOPS on opintojen suunnittelun perusta. HOPSin laatimisen ja kehittämisen tuella opettajaopiskelija koko ajan rakentaa suuntaa omalle opettajuudelleen ja tekee siitä itselleen tietoisempaa. HOPS-prosessi kestää koko opintojen ajan. HOPSin laatimista pohjustetaan jo opintojen alussa ennakkotehtävällä.

Ydinkysymyksiä:

- > *Mitkä TAOKin opetussuunnitelman ydiosaamiset ovat sinulle tutumpia, mitkä vieraampia? Huomaathan, että samannimiset ydiosaamiset määrittyvät eri tavoin eri opintokokonaisuuksissa.*
- > *Millaisia painotuksia liität omaan ammatilliseen opettajuuteesi*

tämänhetkisen näkemyksesi pohjalta?

- > *Millainen henkilökohtainen opintosuunnitelma (HOPS) liittäisi sinun omat tavoitteesi opetussuunnitelman tavoitteisiin?*

Osion toteutus: Itsenäistä ja osin kontaktipäivissä tapahtuvaa pienryhmätyöskentelyä sekä HOPS-keskustelua.

Osion arviointi: HOPSia ei merkitä opintorekisteriin erillisenä opintosuorituksena, mutta se on tärkeä opintojen suunnittelun ja etenemisen tuki.

Osio: *Portfolio (3 op)*

Tavoitteet: Opettajaopiskelija

- laatii koko opintojen ajan oman opettajuutensa kasvua ja opettajaidentiteettiään kuvaavaa portfolioa
- reflektoi, arvioi ja kehittää omaa ihmis-, tieto- ja oppimiskäytystään (käyttötietoaan)
- reflektoi ja arvioi omaa opettajaosaamistaan ja sen kasvua kunkin opintokokonaisuuden alussa ja lopussa
- tunnistaa oman toimintansa, työnsä, työyhteisönsä ja ammattialansa kehittämistarpeita
- käyttää ja kehittää omaa ammatillista osaamistaan portfolion tekemisessä
- soveltaa omaa opettajan asiantuntemustaan toimiessaan pienryhmän, työyhteisön ja yhteistyöryhmien kanssa luovasti, työelämäläheisesti ja kulttuurilähtöisesti
- asettaa tavoitteita kehittymiselleen tulevaisuudessa.

Sisältö: Identiteettityön ja osaamisen konkretisoimiseksi opintojen aikana tehdään omaa opettajuutta ilmentävä ja sen kehittymistä kuvaava portfolio. Portfolio on kuvaus opettajaopiskelijan oman opetta-

jaidentiteetin ja -osaamisen kasvusta. Portfolio muotoutuu opintojen aikana pitkäkestoisena prosessina ja sen tarkoituksena on toisaalta edistää ja toisaalta osoittaa oman opettajaosaamisen kehittymistä ja syvenemistä. Portfolion muotoutuminen alkaa henkilökohtaisen opintosuunnitelman (HOPS) laatimisella. Portfolion laatimista voi tukea esimerkiksi oppimispäiväkirjalla tai muilla muistiinpanoilla. Opintojen lopussa opettajaopiskelija viimeistelee portfolion yhtenäiseksi kokonaisuudeksi.

Ydinkysymyksiä:

- > Mikä tarkoitetaan opettajan ihmis-, tieto- ja oppimiskäsityksellä (käyttötiedolla)?
- > Miten voit tehdä käyttötiedostasi tietoisemman?
- > Millainen portfolio ilmentäisi sinun opettajaosaamistasi parhaiten?

Osion toteutus: Pääosin itsenäistä työskentelyä. Kunkin opintokokonaisuuden lopulla toteutetaan portfolion koostamiseen tähtäävä opitun koonti ja osaamisen itsearviointi. Koontia käsitellään koulutusryhmän kanssa yhdessä.

Osion arviointi: Itsearviointi toteutetaan kunkin opintokokonaisuuden lopulla siihen liittyvän arviointitaulukon pohjalta.

Eri opintokokonaisuuksien kaikkiin ydinosaamisalueisiin kuuluu myös

- a) opettajan työn eettisten periaatteiden ja arvokysymysten pohdiminen ja perusteleminen,
- b) eettisesti vastuullinen toiminta erilaisissa ympäristöissä sekä
- c) vastuun ottaminen opiskelijoiden identiteettityön tukemisesta ja ammattiin kasvattamisesta omalla koulutusosalalla.

Portfoliossa edellytetään vähintään soveltavan tason osaamista.

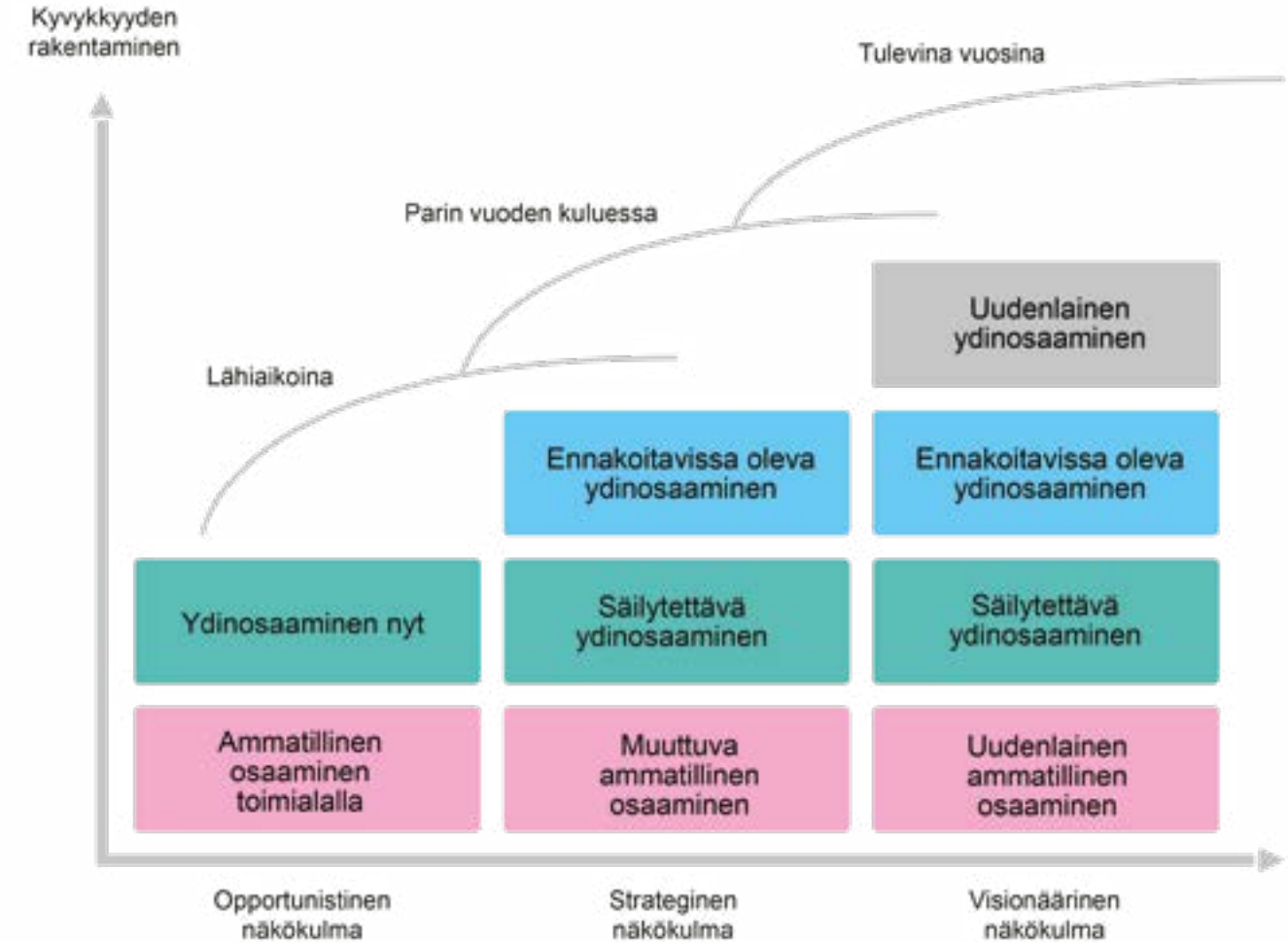
HOPSia ei merkitä opintorekisteriin erillisenä opintosuorituksena.

Osio: *Kehittämistyö (5 op)*

Tavoitteet: Opettajaopiskelija

- tunnistaa oman toimintansa, työnsä, työyhteisönsä ja ammattialansa kehittämistarpeita sekä rajaa niistä tarkoituksenmukaisen pedagogisen kehittämiskohteen sekä
- kehittää ammatillista osaamistaan pedagogisen kehittämistyön tekemisessä
- kuvaa ja arvioi kehittämistyön tuloksia ja johtopäätöksiä kirjallisessa raportissa
- arvioi kehittämisprosessia, omaa tutkimus- ja kehittämisosaamistaan sekä omaa ja ryhmän oppimista.

Sisältö: Kehittämistyö on opettajaopintojen tuella karttuvan, konkreettisesti kohteessa osoitetun pedagogisen osaamisen ilmentymä. Kehittämistyö aloitetaan HOPSin tavoitteiden mukaisesti, kun opinnot ovat muuten hyvin käynnistyneet.

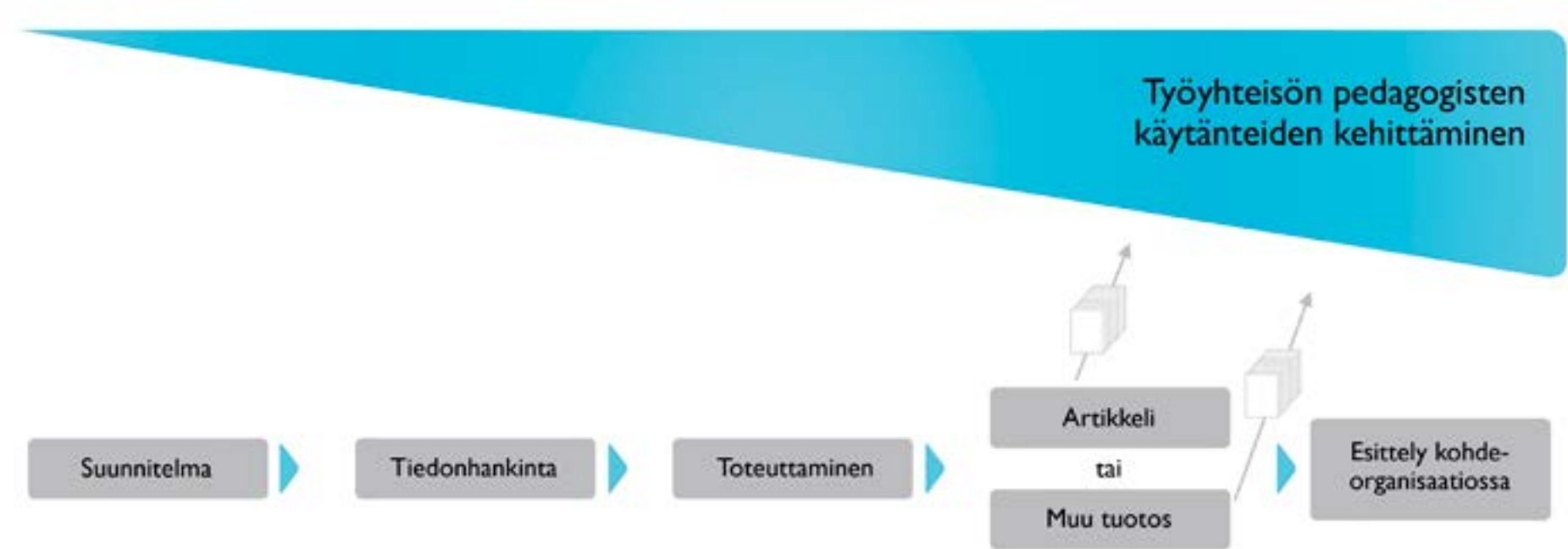
KUVIO 8. Osaamisen kehittyminen (Wilenius 2004)

Ydinkysymyksiä:

- > Millaisen pedagogisen kehittämissaasteen tunnistat omassa oppilaitoksessasi tai jossain muussa organisaatiossa tai jos-sakin hankkeessa?
- > Miten oma pedagoginen osaamisesi olisi liitettävissä tuohon kehittämiskohteeseen?

Osion toteutus: Itsenäistä ja pienryhmissä tapahtuvaa työskentelyä kohdeorganisaatiossa, kontaktipäivinä, muissa pienryhmätapaami-sissa tai verkkotyöskentelyssä.

Osion arviointi: Kehittämistyössä edellytetään vähintään soveltavan tason osaamista. Kehittämistyötä ei merkitä opintorekisteriin erillise-nä opintosuorituksena.

KUVIO 9. Kehittämistyön vaiheet

OPINTOKOKONAISUUDEN 3 ARVIOINTITAUUKKO

OK 3	Kuvaileva osaaminen Opettajaopiskelija	Soveltava osaaminen Opettajaopiskelija	Integroitunut osaaminen Opettajaopiskelija
Arviointi- osaaminen	• esittää teoreettisen ja kokemukseen perustuvan tiedon omina kokonaisuuksinaan • reflektoi tekemiään havaintoja ja tunnistaa omia tietämisen ja osaamisen tarpeitaan	• yhdistää teoreettista tietoa omiin kokemuksiin ja havaintoihin • reflektoi havaintojaan, toimintaansa ja kokemuksiaan • sekä arvioi niiden merkitystä omalle tietämiselleen ja osaamiselleen	• kehittää uusia tarkastelukulmia integroimalla teoreettista, käytännöllistä ja itsesääätelytietoa • reflektoi oman toiminnan ja kokemusten lisäksi erilaisia toimintakokonaisuuksia ja strategioita sekä kehittää ja muuttaa niitä tavoitteellisesti
Kumppanuus- osaaminen	• kuvailee oppilaitoksen sisäisiä ja ulkoisia verkostoja sekä eri toimijatahojen yhteistyötä opiskelijan opiskelupolun eri vaiheissa • osallistuu oppilaitoksen sisäisen ja ulkoisen verkoston toimintaan	• laajentaa henkilökohtaista verkostoaan osallistumalla erilaisten ammatillisten ryhmien ja verkostojen toimintaan	• toimii aktiivisesti verkostoyhteistyössä ja kehittää verkostoyhteistyön käytänteitä ja menetelmiä • luo henkilökohtaisia ja oppilaitoksen toimintaa edistäviä yhteistyösuhteita
Ohjaamis- osaaminen	• kertoo esimerkkejä siitä, minkälaisia uudenlaisia oppimisen, opiskelun ja ohjaamisen muotoja muuttuva työelämä edellyttää • arvioi ammatillisen kasvun ohjaamisen tukimuotoja oman alan muuttuvien osaamistarpeiden näkökulmasta	• osallistuu opiskelun tukiprosessien toteuttamiseen ja perustelee monialaisesta yhteistoiminnasta nousevia kehittämisen kohteita (oppilaitoksen toiminnalle ja omalle osaamiselle)	• kehittää opetuksen ja ohjaamisen käytänteitä ja opiskelun tukiprosesseja osana verkostoyhteistyötä
Kulttuuri- osaaminen	• kuvailee, miten työelämän muutos tulee näkymään oppilaitoksen toimintakulttuureissa ja opiskelijoiden ja opettajien toiminnassa • hankkii tietoa erilaisista kulttuurisista näkökulmista toimiessaan erilaisissa yhteisöissä	• toimii eri yhteisöjen jäsenenä kulttuurista monenlaisuutta edistävällä tavalla	• toimii sujuvasti erilaisissa kulttuurisissa konteksteissa ja edistää uudenlaisten yhteistoiminnan ja yhteisöllisen toiminnan muotojen (myös virtuaalisten) kehittämistä
Hyvinvointi- osaaminen	• kuvailee työelämän muutosten vaikutuksia opettajan ja opiskelijan hyvinvointiin ja jaksamisen näkökulmasta • arvioi ja perustelee erilaisten yhteistoiminnan muotojen kehittämisen merkitystä opettajan ja opiskelijan toiminnassa	• toimii eri yhteisöjen jäsenenä hyvinvointia edistävällä tavalla ja esittää perusteltuja kehittämis ehdotuksia	• osallistuu yhteisölliseen kehittämiseen luomalla hyvinvointia edistäviä kontaktiverkostoja

3 Valinnaiset pedagogiset opinnot (5 op)

Tavoitteet: Valinnaiset pedagogiset opinnot ovat opettajaopiskelijan opettajuuden rakentumista tukevia opintoja, joissa hänelle tarjoutuu tilaisuus painottaa oman kiinnostuksensa kohteita. Opinnot laajentavat tai syventävät näiden alueiden pedagogista osaamista ja ovat laajuudelta 5 op.

Koska opettajaopiskelija saa näissä opinnoissa tilaisuuden kehittää pedagogista osaamistaan omista lähtökohdistaan, osaamistavoitteetkin määräytyvät hänen omien valintojensa pohjalta. TAOK tarjoaa valinnaisia pedagogisia opintoja pääosin verkossa, mutta tarjolla on myös kasvokkain toteutettavia opintoja. Opettajaopiskelija voi liittää näihin opintoihin myös muissa korkeakouluissa aikaisemmin suoritettuja tai opintojen aikana suorittamiaan laajentavia tai syventäviä pedagogisia opintoja.

4 Opiskelun periaatteet

TAMKin ammatillisessa opettajankoulutuksessa on kehitetty koulutusta ja työtä yhteen kytkeviä ratkaisuja. Niissä otetaan huomioon opettajaopiskelijan omat lähtökohdat ja tavoitteet. Opetuksessa ja opiskelussa käytetään työelämän ja opettajan työn arjen mukaisia työskentelytapoja: yhteisölliset toimintatavat, ryhmä- ja tiimityöskentely, jaettu asiantuntijuus sekä kriittinen ajattelu ja toimijuutta tukeva arviointi.

4.1 Osallistava pedagogiikka ja autenttinen oppiminen arvioinnin pohjana

Opettajan rooli on muuttunut tiedon jakajasta oppimisen ohjaajaksi ja mahdollistajaksi sekä oppimisympäristöjen suunnittelijaksi. Osallistavan pedagogiikan tausta-ajattelu edellyttää opiskelussa hyvin erilaista toimintaa kuin mihin on perinteisesti totuttu. Yksittäisten ja irrallisten tehtävien tekemisen ja sisältöjen ulkoaopetteluun asemesta korostuvat laajemmat, opettajan työstä nousevat asiat, ilmiöt ja ongelmat. Painopiste on toiminnassa, yhteisessä tiedon sekä osaamisen rakentumisessa ja erilaisten vaihtoehtoisten näkökulmien löytymisessä.

Osallistava pedagogiikka on laaja, erilaisia pedagogisia strategioita yhdistävä lähestymistapa. Se mahdollistaa monenlaisten aktivoivien, tutkivien sekä ongelma- ja ilmiölähtöisten pedagogisten mallien ja menetelmien käyttämisen. Se ei siis ole erillinen menetelmä.

Osallistavassa pedagogiikassa on keskeistä

- opiskelijan oman osallisuuden ja toimijuuden tukeminen
- vertaisryhmien merkityksen ymmärtäminen ja hyödyntäminen
- opiskelijan omien lähtökohtien ja tavoitteiden huomioonottaminen

- oppimisen kaikkiallisuuden hyväksyminen
- reflektoinnin ja arvioinnin jatkuva hyödyntäminen.

Toimijuudella tarkoitetaan opettajaopiskelijan kykyä suunnitella, ohjata, toteuttaa ja arvioida omia oppimisen ja opiskelun prosessejaan. Osallisuus puolestaan liittyy kokemukseen voida vaikuttaa itseensä ja toisiin kohdistuviin odotuksiin ja vaatimuksiin sekä myös itse luoda niitä.

Osallistavassa pedagogiikassa hyödynnetään autenttisen oppimisen periaatteita. Autenttinen oppiminen (ks. kuvio 10) muodostuu henkilökohtaisesti merkityksellisistä kokemuksista ja tilaisuuksista harjoitella toimintaa ympäristöissä, missä osaamista tullaan käyttämään. Opiskelu kohdistuu siis ammatillisen opettajan työn todellisuuteen. Autenttisessa oppimisessä käsitellään todellisia opettajan työn ilmiöitä, jotka kytkevät opettajaopiskelijat asiantuntijoiden työskentelykulttuuriin. Toiminnallisena lähestymistapana käytetään tutkivaa otetta, joka tukee myös ajattelun taitojen ja metakognitiivisten taitojen oppimista. Autenttisuus ei ole yksittäinen menetelmä, vaan autenttisuus toteutuu oppijan, toiminnan, tehtävien ja oppimisympäristöjen dynaamisessa vuorovaikutuksessa.

KUVIO 10. Autenttisen oppimisen periaatteet (mukaillen Herrington 2006)

Autenttisen oppimisen perusajatus on, että opettajaopiskelijat voivat työstää sellaisia aiheita, kysymyksiä ja ongelmia, jotka tukevat asiantuntijamaisen työskentelytavan kehittymistä ja vahvistumista. Toiminnassa korostuu työelämäläheisyys siten, että opettajaopiskelijoilla on mahdollisuus tarkastella ammatillisen opettajan työn ilmiöitä monipuolisesti ja osana opettajien ammatillisia verkostoja. Ammatillisessa opettajankoulutuksessa käytettävät menetelmät mahdollistavat yhteisöllisen ja yhteistoiminnallisen työskentelyn. Oppimistehtävät ovat sillä tavalla avoimia, että ne mahdollistavat moniammatillisen ja monitieteisen tarkastelun. Yksittäisiin kysymyksiin vastaamisen asemesta opettajaopiskelijat osallistuvat oppimistehtävien lopulliseen muotoilemiseen. Vastausten etsimisessä hyödynetään omien kokemusten lisäksi asiantuntijatietoa ja -yhteisöjä. Tieto- ja viestintäteknologian sekä sosiaalisen median monipuolinen käyttö on olennainen osa yhteistyössä ja tiedon luomisessa.

Osallistavassa pedagogiikassa arviointi ei kohdistu vain lopputulokseen (opitun arviointi), vaan sitä tapahtuu koko ajan osana toimintaprosesseja. Arviointi on oppimisen tukemista ja sen perustehtävä on suunnata kohti tulevaisuutta (arviointi oppimisen tukena). Oppijan omaa aktiivisuutta korostavaan ja vastavuoroiseen arviointiin kuuluu itse-, vertais- ja työelämäarviointi. Arvioinnin tukena käytetään myös erilaisia asiantuntijaverkostoja. Keskeinen osa opettajan työtä nyt ja tulevaisuudessa on erilaisten toimintaympäristöjen ja -käytänteiden arviointi. Tällöin arviointi ymmärretään lähinnä ajattelutavaksi tai toimintafilosofiaksi, joka ei liity pelkästään opiskelijan toimintaan. Arvioinnin tarkoituksena on toiminnan tutkiminen, kehittäminen ja muuttaminen (arviointi oppimisena).

Opettajankoulutuksessa käytetään kaikissa opintokokonaisuuksissa ja opintojaksoissa samaa arviointitaulukkoa, joka perustuu integratiiviseen tietokäsitykseen. Siinä käytetään jaottelua kuvaileva osaaminen, soveltava osaaminen ja integroitunut osaaminen.

Kuvailevassa osaamisessa teoreettinen tieto ja kokemuksiin perustuva tieto jäävät toisistaan irrallisiksi. Reflektoinnissa korostuvat tekniikat sekä menetelmälliset asiat ja kysymykset, kuten esimerkiksi: ”Tiedänpö ...?”, ”Meneekö oikein?”. Pohdintojen keskiössä on oman toimintatavan löytäminen, ylläpitäminen ja vakiintuminen.

Soveltavassa osaamisessa käytetään teoreettista lähdemateriaalia, näkökulmia sekä käsitteitä perusteluna arvioinnille. Siihen liittyy kykyyn valita toimiva kokonaisuus eri tilanteissa ja kyky luopua toiminnosta, joka ei ole tarkoituksenmukainen tai ei johda tulokseen kyseisessä tilanteessa. Toimintatapaa tai käytettyä menetelmää osataan vaihtaa joustavasti riippuen käsiteltävästä asiasta ja tilanteesta. Tärkeää on löytää vastaus sellaisiin kysymyksiin, kuten ”Mihin kokonaisuuteen tämä liittyy?”, ”Mistä tämä on osa?”.

Kuvaileva osaaminen
Opettajaopiskelija

- esittää teoreettisen ja kokemukseen perustuvan tiedon omina kokonaisuuksinaan
- reflektoi tekemiään havaintoja ja tunnistaa omia tietämisen ja osaamisen tarpeitaan

Soveltava osaaminen
Opettajaopiskelija

- yhdistää teoreettista tietoa omiin kokemuksiin ja havaintoihin
- reflektoi havaintojaan, toimintaansa ja kokemuksiaan
- arvioi niiden merkitystä omalle tietämiselleen ja osaamiselleen

Integroitunut osaaminen
Opettajaopiskelija

- kehittää uusia tarkastelukulmia integroimalla havaintoihin teoreettista, käytännöllistä ja itsesääteletietoa
- reflektoi oman toiminnan ja kokemusten lisäksi kokemuksiaan erilaisia toimintakokonaisuuksia ja strategioita sekä kehittää ja muuttaa niitä tavoitteellisesti

Integroituneessa osaamisessa käytetään monipuolisesti ja kriittisesti teoreettista lähdeaineistoa, näkökulmia ja käsitteitä. Integroituneessa osaamisessa myös tarkastellaan asioita ja ilmiöitä kriittisesti ja kehitetään tietoisesti erilaisia uusia toimintamalleja ja -strategioita. Keskeisiä kysymyksiä ovat esimerkiksi: ”Miksi tämä tehdään näin?”, ”Mitä hyötyä tästä on ja kenelle?”, ”Mitä tästä seuraa?”, ”Onko muita vaihtoehtoja toimia?”.

Opettajankoulutuksessa arvioinnin perustana ovat opintojaksojen yhteydessä esitetyt osaamistavoitteet ja opettajaopiskelijan omat tavoitteet. Oppimisen ja osaamisen arvioinnin kriteereinä käytetään opetussuunnitelman osaamisalueita: arviointiosaaminen, opetus- ja ohjaamisosaaminen, kulttuuriosaaminen, kumppanuusosaaminen ja hyvinvointiosaaminen. Arvioinnissa käytetään itsearviointia, vertaisarviointia opettajaopiskelijaryhmän kesken, työyhteisön arviointeja sekä opettajien tekemää arviointia. Opetus ja ohjaamisharjoittelussa painottuu ohjaavan opettajan kehittävä ja ohjaava arviointi ja palaute.

4.2 Henkilökohtainen opintosuunnitelma (HOPS) ja portfolio

Reflektoiva, tutkiva, kehittävä ja yrittäjämäinen työskentely opettajan- koulutusta ohjaavana periaatteena antaa opettajaopiskelijalle mahdollisuuden olla aktiivisesti mukana oman oppimisensa suunnittelussa ja arvioinnissa. Opiskelijan tulee takastella omaan osaamiseen liittyviä tavoitteita suhteutettuna opettajankoulutuksen tavoitteisiin, asetetaan henkilökohtaisia tavoitteita ja etsitään uusia oppimisen mahdollisuuksia.

Opiskelun alussa ja opiskelun aikana opettajaopiskelija

- kuvaa omaa oppimishistoriaansa
- kuvaa omat lähtökohtansa ammatillisen opettajuuden kannalta
- asettaa itselleen mielekkäitä ja realistisia oppimistavoitteita
- suunnittelee omaa oppimisprosessiaan ja ajankäyttöään
- ottaa vastuun oppimisprosessin onnistumisesta
- kehittää oppimista edistäviä työskentelytapoja itselleen ja pienryhmälle
- arvioi oman ja pienryhmän oppimisen edistymistä.

Jokainen opettajaopiskelija tekee alussa henkilökohtaisen opintosuunnitelman (HOPS) jota hän päivittää kouöutuksen edetessä.

Keskeinen osa osallistavaa pedagogiikkaa on oman oppimisen dokumentointi. Dokumentointi on opiskelu- ja oppimismenetelmä, jossa opettajaopiskelijalle annetaan aktiivinen rooli tiedon tuottajana, hankkijana ja käsittelijänä. Opettajankoulutuksen tavoitteiden, merkityksellisten oppimiskokemusten sekä omien tavoitteiden muotoilemisen ja toteutumisen arvioinnin perusteella HOPS jäsentyy osaksi portfolioa. Konkreettisesti tämä tarkoittaa koostetta opiskelusta, oppimisesta sekä oman ammatillisen ajattelun ja toiminnan kehittymisestä. Työskentelyn tavoitteena on reflektiivisen ajattelun kehittyminen, ammatillisen näkökulman uudistuminen ja oppimisprosessin syveneminen. Keskeinen osa työskentelyssä on myös oman käyttötiedon (ihmis-, tieto- ja -oppimiskäsitys) jäsentyminen ja näkyväksi tekeminen tekstinä ja kuviona.

Portfoliossa oman oppimisen dokumentoinnin ja arvioinnin kautta tulee esille

- tavoitteellisuus
- reflektiivisyys
- opitun soveltamisen ja toiminnan integroitumisen osoittaminen
- yhteenvetoa siitä, miten ja minkälaista muutosta osaamisessa on tapahtunut
- ajatuksia ja suunnitelmia siitä, miten opettaja opiskelija kehittää jatkossa ammtillisuuttaan, identiteettiään ja opettajuuttaan.

4.3 Henkilökohtaistaminen opettajaopinnoissa

Opettajaopiskelija arvioi henkilökohtaista opintosuunnitelmaa eli HOPSia tehdessään, onko hänellä opettajankoulutuksen osaamista-voitteiden mukaista osaamista ja haluaako hän hyödyntää sitä osana opettajaopintojaan. Tästä hän voi keskustella ryhmäopettajansa kanssa HOPS-keskustelussa. Osaamisen perusteella voi suunnitella vaihtoehtoisia opiskelumuotoja tai hakea hyväksilukemisia. Hyväksilukemisen muotoja on kolme: korvaaminen, sisällyttäminen sekä aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen (=AHOT).

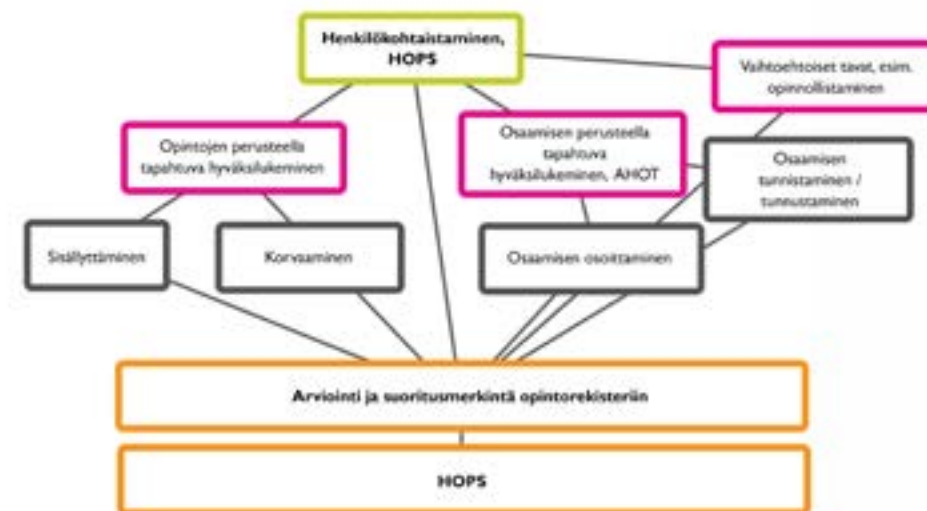
Osaamisen hyväksilukeminen tarkoittaa käytäntöjen kokonaisuutta, joka mahdollistaa opettajaopiskelijan eri tavoin hankkiman osaamisen liittämistä osaksi opettajankoulutusta. Opettajaopiskelija voi itsearviointin, dokumenttien ja muiden sovittavien osaamisen osoittamisen tapojen avulla esittää opintojaksojen osittaista tai täydellistä hyväksilukua, mikäli hänellä on eri opintojaksojen osaamistavoitteiden mukaista aiempaa osaamista.

Opintojen hyväksilukua voi hakea aiemmin suoritettujen korkeakoulutasoisten opintojen perusteella, jos ne vastaavat opetussuunnitelman tavoitteita.

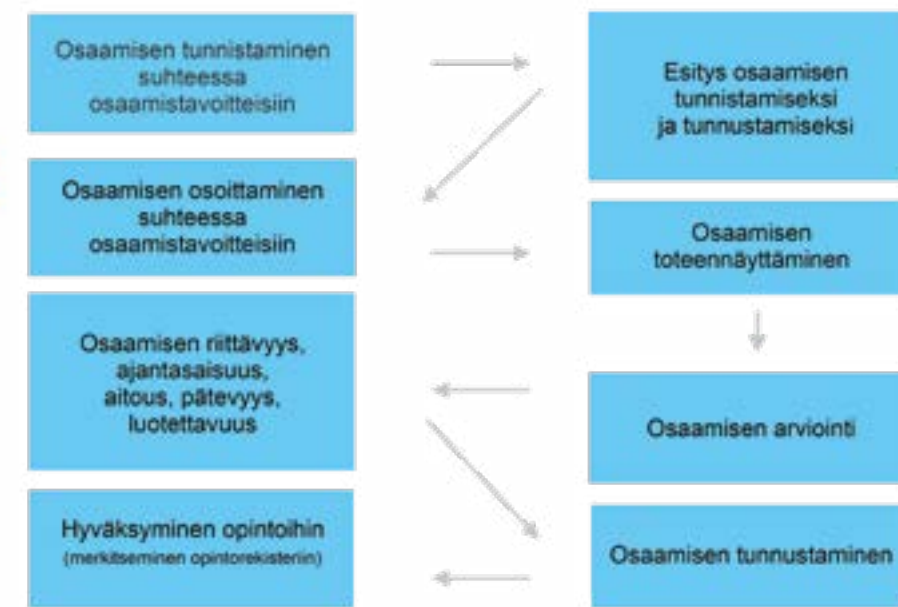
Hyväksilukemisen muotoja ovat seuraavat:

- Korvaaminen, jolla tarkoitetaan muualla suoritettujen, sisällöltään vastaavien saman alan korkeakouluopintojen hyväksymistä jonkin opettajankoulutuksen opintojakson suoritukseksi. Korvaamista haetaan todistusten perusteella.
- Sisällyttäminen, jolla tarkoitetaan muualla suoritettujen korkeakouluopintojen liittämistä osaksi opettajankoulutusta. Sisällyttämistä haetaan todistusten perusteella. Tämä koskee valinnaisia pedagogisia opintoja.
- Aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen (AHOT), jolla tarkoitetaan mahdollisuutta hakea aikaisemmin hankitun osaamisen hyväksymistä osaksi opettajankoulutusta riippumatta siitä, miten, milloin tai missä osaaminen on on hankittu. Osaamisen osoittamisen tavoista sovitaan erikseen ja ne kirjataan HOPSiin. Osaamisen tulee olla korkeakoulutasoista.

Mahdollisuus henkilökohtaistamiseen alkaa opettajaopiskelijan omasta aloitteesta opintosuunnitelmaa (HOPS) tehtäessä. Opettajaopiskelija arvioi, onko hänellä osaamistavoitteiden mukaista osaamista ja haluaako hän niiden perusteella aloittaa henkilökohtaistamisen prosessin eri vaihtoehdoista (ks. kuvio 11). Jotta osaaminen voidaan hyväksilukea, opettajaopiskelijan on kuvattava aiemmin hankittu osaaminen ja suhteutettava se hyväksiluvun kohteena olevan opintojakson osaamistavoitteisiin. AHOT-prosessin vaiheet on kuvattu kuviossa 12.

KUVIO 11. Henkilökohtaistamisen muodot ammatillisessa opettajankoulutuksessa

KUVIO 12. AHOT-prosessin vaiheet ammatillisissa opettajanopinnoissa (mukaillen Kallberg 2008)

5 Osallistava opetussuunnitelma

Osallistavaan pedagogiikkaan perustuva opetussuunnitelma on avoin ja se saa lopullisen muotonsa vasta toiminnassa. Näin myös osa tavoitteista muotoutuu vasta toiminnassa, kaikkea ei anneta opetussuunnitelmassa. Osallistavassa pedagogiikassa termi osallistava ei tarkoita sitä, että kaikki jätetään vain yksittäisen opettajaopiskelijan vastuulle. Osallisuutta ja toimijuutta sekä identiteettityötä viritetään, tuetaan ja vahvistetaan sillä, että oppimisen prosesseihin ja arviointiin otetaan mukaan erilaisia työelämän asiantuntijatahoja ja yhteisöjä. Identiteettityötä tukevassa toiminnassa myös arvioinnin tavoitteena on tukea opettajaopiskelijan kokemusta siitä, että hän voi itse vaikuttaa tavoitteenasetteluun, toimintaan ja arviointiin.

5.1 Ihmis-, tieto- ja oppimiskäsitys

Osallistava pedagogiikka rakentuu holistisen ihmiskäsityksen, situationaalisen oppimiskäsityksen ja integratiivisen tietokäsityksen periaatteille. Ihmiskäsitys tarkoittaa niitä ihmistä koskevia oletuksia, jotka ovat mukana siinä vaiheessa, kun opettaja suunnittelee opetustaan ja valitsee menetelmänsä. Holistisen ihmiskäsityksen mukaan ihmisen kanssa toimittaessa tulee ottaa huomioon kolme toisiinsa kietoutuvaa olemassaolon muotoa: kehollisuus, tajunnallisuus ja situationaalisuus eli elämäntilanteisuus. Ihmisen toiminta ja hänen tekemänsä valinnat ymmärretään yhteydessä hänen kokemuksiinsa, elämäntilanteeseensa ja toimintaympäristöönsä. Uudet asiat ja tilanteet tulkitaan ja ymmärretään suhteessa olemassa olevaan ymmärrykseen. Oppiminen ja ymmärtäminen ei siis koskaan ala täysin alusta.

Holistisesta ihmiskäsityksestä johdetun situationaalisen oppimiskäsityksen mukaan oppimisessa on kysymys olemassa olevien merkitysten jäsentymisestä ja muuntumisesta. Oppiminen on siis paljon enemmän kuin vain tietojen lisääntymistä, kognitiivista prosessointia tai käyttäytymisen muutosta. Uusien tietojen ja taitojen lisäksi opettajaopiskelijan tapa ymmärtää itsensä opettajana muuttuu. Oppiminen

on jatkuvaa identiteetin rakentumista ja muuntumista ja aiemmalla ymmärryksellä, tunteilla, intuitiolla ja tahdolla on keskeinen merkitys oppimisessa. Tämän takia on tärkeää, että oppimisen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa otetaan huomioon opettajaopiskelijan elämäntilanne sekä hänen oma tapansa hahmottaa, selittää ja ymmärtää opettajuuteen liittyviä asioita ja ilmiöitä.

Kokonaisvaltainen käsitys ihmisestä aktiivisena ja vastuullisena toimijana on perusta identiteettityön tukemiselle. Holistisen ihmiskäsityksen ja situationaalisen oppimiskäsityksen rinnalle sopii integratiivinen tietokäsitys, sillä se sisältää tiedon, toiminnan ja yksilön kasvun ja kehityksen sekä näiden välisen vuorovaikutuksen.

Integratiivisen tietokäsityksen osa-alueita ovat

- teoreettinen tieto, johon kuuluu alan yleinen perustieto, teoreettiset mallit ja käsitejärjestelmät,
- käytännöllinen tieto, joka tarkoittaa tietoa siitä, miten jokin asia tehdään. Siihen kuuluu erilaisia toimintatapoja ja -malleja,
- itsesääätelytieto, joka tarkoittaa käsitystä itsestä, omasta ajattelusta ja toiminnasta. Siihen kuuluu taito reflektoida ja arvioida omaa tietämistä, toimintaa ja osaamista. Kun itsesääätelytieto laajennetaan koskemaan myös työyhteisön tai opettajan toiminnan reflektiivistä tarkastelua, voidaan puhua toiminnansääätelytiedosta,
- sosiokulttuurinen tieto, joka tarkoittaa opettajan toimintaa suuntaavaa kulttuurista ja yhteisöllistä tietoa. Tähän kuuluvat työtehtävien lisäksi erilaiset oman koulutus- ja ammattialan perinteet, arvostukset ja tavat, jotka myös yh-

teisön uuden jäsenen oletetaan tietävän ja joita hänen oletetaan noudattavan.

- Integratiivisen tietokäsityksen osa-alueita ja niiden yhteyttä identiteettityöhön on havainnollistettu kuviossa 13.

Opettajan pitää osata tarkastella teoreettista tietoa käytännön valossa ja käytännön kokemuksia teoreettisen tiedon avulla. Teoreettista tietoa muunnetaan sellaiseen muotoon, että sitä voidaan hyödyntää käytännön tilanteissa ja ongelmien ratkaisemisessa. Käytännön kokemusten kautta syntyvää tietoa käsitteellistämällä ymmärrys opettajuuteen kuuluvista ilmiöistä ja niiden välisistä suhteista lisääntyy ja syvenee. Asiantuntijan osaamisessa ei kuitenkaan riitä pelkkä teoreettisen tiedon soveltaminen käytäntöön. Itsesääätelytieto ja toiminnansääätelytieto kehittyvät, kun ihminen pohtii, tutkii ja arvioi omaa tietämistään, toimintaansa ja kokemuksiaan erilaisissa toimintaympäristöissä.

Sosiokulttuurinen tieto tuo opettajuuden tarkasteluun traditioiden näkökulman. Ainekset identiteettityölle nousevat opettajaopiskelijan sisäisten kokemusten lisäksi hänen ulkopuoleltaan tulevista määrittelyistä ja odotuksista. Tunnistamalla ja arvioimalla opettajuuteen sekä omaan koulutus- ja ammattialaan yhdistettyjä yhteisöllisiä ja kulttuurisia traditioita, arvostuksia ja toimintatapoja opettajaopiskelija voi ymmärtää myös omia kokemuksiaan osana yleisiä opettajuuteen ja opettajan työhön kuuluvia ilmiöitä.

Identiteettityö saattaa olla vaivalloinen prosessi, sillä opettajana olemiseen liittyvä tieto ei ole vain kognitiivisesti, vaan myös emotionaalisesti, asenteellisesti, vuorovaikutuksellisesti ja sosiaalisesti työlästä.

Keskeistä identiteetin muotoutumisessa on ns. kynnyksellä oleminen. Se on epävakaa tila, välitila tai siirtymävaihe, johon kuuluu ”empiminen ja ailahteleminen” aiemman ja syntymässä olevan uuden ymmärryksen välillä. Hämmennyksellä ja epävarmuudella on siis keskeinen

osa ammatillisessa kasvussa. Epäselvät kokemukset ja jäsentymättömät merkityssuhteet saattavat aiheuttaa turhautumista ja epävarmuutta. Merkityssuhteiden uudelleenjärjestyminen ja selkiytyminen onkin oppimisen ja identiteettityön ydintä (ks. kuvio 13).

KUVIO 13. Integratiivisen tietokäsityksen osa-alueet

5.2 Identiteettityö ja tarinallisuus

Opettajankoulutuksessa tarinallisuus toimii opettajuuden uudelleenkehystymisen mahdollistajana. Tarinallisuus on ihmisen tapa ymmärtää ja tarinoilla selitetään tapahtuvaa, liitetään sitä menneeseen ja hahmotetaan tulevaa. Tarinat ovat siis osa ihmisen kokemusta ja niitä kannattaa hyödyntää oppimisen tukemisessa. Omien kokemusten kautta syntyneiden ”opettajuustarinoiden” tunnistaminen ja pelaaminen toisten tarinoihin sekä työyhteisöissä ja yhteiskunnallisessa keskustelussa ylläpidettäviin tarinoihin antaa uusia näkökulmia ja lähestymistapoja reflektoinnin aiheiksi. Tunnistamalla ja ymmärtämällä erilaisia ryhmissä, yhteisöissä ja yhteiskunnassa ylläpidettäviä tarinoita opettajaopiskelijan on mahdollista ymmärtää myös itsensä osaksi opettajuuteen liittyviä tarinoita – joko niiden ylläpitäjäksi, muokkaajaksi tai uudistajaksi.

Tarinallisuus kuuluu ihmisen identiteetin jatkuvaan muotoutumiseen. Identiteetti voidaan ymmärtää elämäntarinallisena eli kertomuksena siitä, mistä tulen, kuka olen ja mihin olen menossa. Opettajaopiskelijan kohdalla tämä tarkoittaa kokemuksia ja tulkintoja omasta elämänhistoriasta suhteessa opettajuuteen, käsitystä itsestä opettajana ja

opettajaopiskelijana sekä oletuksia, tavoitteita ja toiveita itsestä opettajana tulevaisuudessa. Nämä tarinat rakentuvat sekä omaelämäntarinoilla että yhteisölliskulttuuristen prosessien ja vaikutusten kautta.

Identiteettityölle on keskeistä syvälinen reflektio, jossa mennyt, nykyinen ja tuleva minä ovat dialogissa. Tarinallinen näkökulma tukee identiteettityötä, sillä siinä itselle merkitykselliset asiat liitetään ajallisesti toisiinsa.

Tarinoiden tehtävä ja käyttö ammatillisessa opettajankoulutuksessa voidaan jäsentää kolmenlaisena prosessina:

- opettajaopiskelija muodostaa tarinoiden kautta käsitystä oppimisen kohteena olevista asioista suhteessa omiin kokemuksiinsa ja elämänhistoriaansa
- hän muodostaa käsitystä itsestään ja muovaa omaa identiteettiään ja
- hän liittyy opettajien yhteisön jäseneksi yhteisten tarinoiden kautta.

Tarinallinen lähestymistapa tukee kokemuksille ja tapahtumille annettujen merkitysten muovautumista, jäsentymistä ja uudelleenmuotoilua (vrt. holistinen ihmiskäsitys, situationaalinen oppimiskäsitys ja integratiivinen tietokäsitys). Opettajankoulutus voidaan ymmärtää matkaksi, jossa opettajaopiskelija siirtyy opettajien yhteisön jäseneksi

tai jo opettajana toimiva vahvistaa jäsenyyttään opettajien yhteisössä. Tällöin on tärkeää tunnistaa, kertoa ja muokata yksilöllisiä, yhteisöllisiä ja kulttuurisia tarinoita opettajuudesta ja opettajana olemisesta (ks. kuvio 14).

KUVIO 14. Tarinallinen ajattelu opettajuuden muovautumisessa (mukaillen Cunningham 1999)

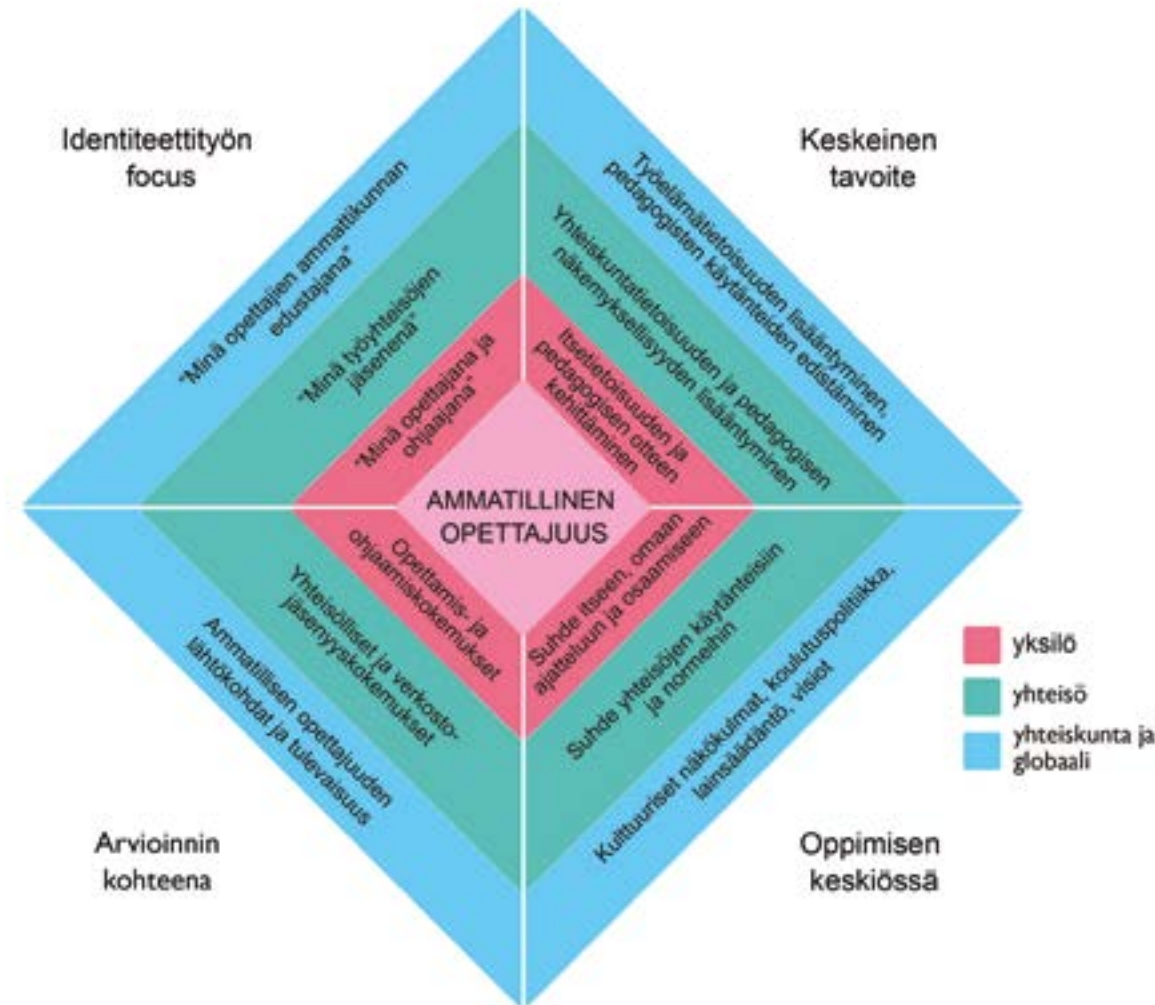
5.3 Kohti laaja-alaista asiantuntijuutta

Osallistavan pedagogiikan ja autenttisen oppimisen periaatteet antavat mahdollisuuden tarkastella opettajuutta monitasoisena ilmiönä. Opettajankoulutuksessa arvioidaan ja pohditaan omaa osaamista opettajana ja ohjaajana, suhdetta opiskelijoihin, kollegoihin ja eri yhteisöjen jäsenyyksiin sekä suhdetta opettajan työtä suuntaaviin yhteiskunnallisiin ja globaaleihin ilmiöihin. Näistä erilaisista näkökulmista käytetään nimitystä opettajuuden kehykset. Opettajuuden ja siihen kuuluvien ilmiöiden tarkastelu eri kehysten avulla edellyttää vastauksia kysymyksiin "Minkälainen olen opettajana ja ohjaajana?", "Minkälainen olen työyhteisöjen jäsenenä?" ja "Minkälainen olen opettajien ammattikunnan edustajana?". Kuviossa 15 sisin kehä kuvaa opettajuuden yksilöllistä kehystä, keskimäinen kehä opettajuuden yhteisöllistä kehystä ja uloin kehä opettajuuden yhteiskunnallista ja globaalia kehystä.

Nämä kehykset eivät ole oppimisessa toisistaan irrallaan. Identiteettiä muokkaavassa oppimisessä ne ovat koko ajan mukana toisiinsa liittyen ja kietoutuen. Opettajankoulutuksen aikana tapahtuva opettajana olemisen tarkastelu voidaanakin ymmärtää eräänlaiseksi uusien

kehysten rakentumiseksi, uudelleenkehystymiseksi. Tämä on prosessi, jossa käsitys itsestä opettajana, työyhteisön jäsenenä sekä opettajan yhteiskunnallisen ja kulttuurisen tehtävän toteuttajana laajenee ja syvenee. Keskeinen osa ammatillisen opettajan osaamista onkin erilaisten vaihtoehtoisten kehysten tunnistaminen ja sujuva käyttäminen.

Osallistavalla pedagogiikalla tuetaan opettajuuden uudelleenkehystymistä ohjaamalla opettajaopiskelijaa asettamaan itse oppimistavoitteita, ajattelemaan kriittisesti, ymmärtämään kokonaisuuksia, pohtimaan omaa ajatteluaan ja toimintaansa sekä rakentamaan tietoa yhteisöllisesti.

KUVIO 15. Opettajuuden tarkastelukehykset

